

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Державно-правовий розвиток України в умовах політичних змін

Частина II

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

9 квітня 2010 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2010**

Державно-правовий розвиток України в умовах політичних змін: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Частина 2).-Тернопіль, 2010.-89с.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**СЛІДОВА КАРТИНА, ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ**

Авраменко Олександр Леонідович

*здобувач кафедри криміналістики Київського національного університету
внутрішніх справ*

Злочин завжди матеріальний і викликає сукупність пов'язаних з ним змін, що відбуваються в органічній та неорганічній природі. Такі відображення поділяються на матеріальні (що виникають як результат взаємодії різних об'єктів), та ідеальні (суб'єктивні образи об'єктивної дійсності, відображені в пам'яті людини) [1, с. 2]. М.В. Салтевський усі джерела інформації про подію злочину, що утворюються в процесі його вчинення, назвав „слідовою картиною” і визначив її як абстрактну модель слідів злочину, що відображаються в матеріальному середовищі внаслідок його вчинення [2, с. 150-151].

У справах про викрадення людей криміналістичний інтерес представляють не тільки сліди злочинців, але й сліди потерпілих. Дуже важливо правильно визначити, які саме сліди і де повинні або могли залишитися в результаті вчинення розглянутого злочину.

Пошук слідів доцільно проводити як на місці захоплення, так і на місці утримання викраденого, а також у транспортному засобі, що використовувався для перевезення потерпілого. Оскільки мова завжди йде не тільки про матеріальні, але й про ідеальні сліди, їх носії (джерела) варто виявляти, шукати і за маршрутом руху транспортного засобу, що використовувався злочинцями.

Матеріальних слідів на місці вчинення викрадення людини залишається вкрай мало. Їх виявлення і фіксація ускладнюється через високу ймовірність знищення. Але ця обставина не звільняє слідчого від необхідності проведення огляду місця події. На місці викрадення, в ряді випадків, вдавалося виявити сліди взуття, рук (рукавичок) злочинців, а у випадку застосування вогнепальної зброї – сліди пострілу.

Специфіка розглянутих злочинів така, що вони, іноді, вчиняються на очах очевидців, тобто залишають так звані ідеальні сліди. Від них є можливим отримання відомостей про стать викрадачів, їх вік, зовнішній вигляд, особливі прикмети, автотранспорт, напрямок руху і деякі інші дані, що мають значення для встановлення особистості злочинців.

Зазвичай процес захоплення жертви, її переміщення (транспортуювання) і утримання припускає багаторазові факти контактної

взаємодії одягу злочинців і одягу потерпілих. В результаті такої взаємодії на одязі потерпілого часто залишаються мікрОВОлокна одягу злочинців і навпаки. Обов'язково залишаються мікрОВОлокна його одягу на тих предметах, з якими він вступав у контактну взаємодію: ліжко, де він лежав; оббивка крісла, де сидів; радіатор батареї, до якої був прикутий тощо. Аналогічні сліди залишаються також у транспортному засобі, що використовувався для перевезення потерпілого.

Якщо для утримання, обмеження переміщення потерпілого застосовувалися наручники, мотузки і тому подібні засоби, на цих предметах залишаються клітини епітелію, кров потерпілого.

У випадку прив'язування (приковування) потерпілого до якогось предмету (до труб опалення, будівельних конструкцій тощо), на ньому повинні залишитися сліди у вигляді подряпин, слідів тертя, мікрочастинок фарби наручників, мікрОВОлокон мотузки, а на мотузці (наручниках) – мікрочастинки (або частки фарби) предмету, до якого вони прикріплювалися.

Тілесні ушкодження, отримані потерпілим, також розглядаються як сліди вчиненого злочину. В разі вчинення ним опору садна і синці будуть розташовані на обличчі, тілі, кінцівках, а у разі зв'язування (для утримання, обмеження переміщень потерпілого) садна і синці будуть розташовані на руках – в області зап'ясть, ліктьових суглобів; на ногах – найчастіше в області гомілковостопних суглобів.

Крім того, у самих злочинців також можуть бути виявлені тілесні ушкодження, пошкодження одягу якщо потерпілий вчиняв активний опір.

При передачі вимог зацікавленим особам також залишається досить велика кількість слідів, які варто відносити до слідів злочину. Насамперед як матеріальні носії варто розглядати ті предмети, що були використані для адресації вимог: листи, записки, звуко- і відеозаписи, автовідповідачі телефонів з фонограмами записів голосів злочинців тощо. В деяких кримінальних справах вдалося отримати почерку злочинців або машинописний текст, на деяких конвертах була виявлена слина. Крім того, ідеальні сліди залишаються в пам'яті людей, що безпосередньо сприймали вимоги злочинців.

Планування злочинної операції з викрадення людини може знайти відображення не лише у пам'яті підозрюваних та свідків, а також у письмових документах, складених протягом виконання підготовчих до вчинення злочину дій. У них можуть знайти відображення наступні аспекти підготовки: план викрадення, розподіл ролей і функцій між членами злочинної групи, розрахунок часу та кількості людей, комплекс відволікаючих заходів, характеристики зброї та інші важливі для розслідування злочину відомості.

Аналіз слідової картини викрадення людини сприяє виявленню кореляційних зв'язків даного елемента з іншими структурними елементами криміналістичної характеристики досліджуваного злочину. З огляду на це слідова картина дає змогу будувати версії про способи вчинення викрадення людей, а також осіб, які вчинили даний злочин.

Література:

1. Галаган В.И. Использование следователем информации на первоначальном этапе расследования: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / В.И. Галаган. – К., 1992. – 20 с.
2. Салтевський М.В. Навчально-довідковий посібник з криміналістики / Салтевський М.В., Лукашевич В.Г., Глібко В.М. – К.: ВІПОЛ, 1994.–180 с.

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 373 КК УКРАЇНИ „ПРИМУШУВАННЯ ДАВАТИ ПОКАЗАННЯ”

Вакулик Ольга Олексіївна

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури Київського національного університету внутрішніх справ

Із змісту кримінально-правової норми, яка передбачає відповідальність за примушування давати показання (ст. 373 КК України), можна стверджувати, що суб'єкт даного злочину є спеціальним, а саме особа, яка провадить дізнання або досудове слідство. Серед науковців однозначної думки з приводу того, хто саме відноситься до таких осіб, не має. Кожен автор дає своє пояснення, визначаючи суб'єкта як: особу, що провадить дізнання, досудове слідство, незалежно від посади, яку вона займає [1, с. 669]; особу, котра проводить дізнання (дізнавач, начальник органу дізнання) чи досудове слідство (слідчий, начальник слідчого підрозділу, прокурор) [2, с. 554]; особу, яка за законом має право здійснювати дізнання чи досудове слідство або тимчасово призначена виконувати ці функції в установленому законом порядку [3, с. 1017] тощо.

Кримінально-процесуальне законодавство визначає коло службових осіб правоохоронної діяльності, які можуть проводити досудове слідство та дізнання.

Досудове слідство – це процесуальна діяльність слідчого органів прокуратури, служби безпеки, органів внутрішніх справ та податкової міліції за порушеною кримінальною справою, яка полягає у проведенні слідчих та інших процесуальних дій, спрямованих на збирання, дослідження, перевірку, оцінку та використання доказів, необхідних для встановлення істини у справі та створення умов для здійснення

справедливого правосуддя. За ст. 102 КПК України органами досудового слідства є слідчі прокуратури, слідчі органів внутрішніх справ, слідчі податкової міліції і слідчі органів безпеки. А також начальник слідчого відділу, який відповідно до законодавства, може брати участь та особисто провадити досудове слідство, користуючись при цьому повноваженнями слідчого [4, с. 309]. Ще однією процесуальною особою, яка відповідно до п. 5 ст. 227 КПК України може брати участь у провадженні дізнання і досудового слідства, а також в необхідних випадках особисто провадить окремі слідчі дії або розслідування в повному обсязі по будь-якій справі є прокурор.

Термін „особа, яка провадить дізнання”, зазначається в диспозиції ст. 373 КК України. Однак ні КК України, ні КПК України не розкриває змісту цього поняття. Аналіз наукових джерел та законодавчих норм дає можливість розглядати поняття „особа, яка провадить дізнання” у вузькому і широкому значенні.

У вузькому значенні "особа, яка провадить дізнання" це службова особа (посадова) органу дізнання (дізнавач), яка уповноважена керівником даного органу в межах своєї компетенції здійснювати дізнання, як форму досудового слідства у справі про злочини та виконувати інші види кримінально-процесуальної діяльності[5, с. 59]. При цьому процесуальні дії виконують не будь-які працівники органу дізнання, а лише ті, які визначені відповідними відомчими нормативними актами (положеннями, інструкціями, наказами), внутрішніми положеннями про даний орган або спеціальним рішеннями його керівника, яке повинно обов'язково мати письмову форму (наказом, розпорядженням, вказівкою тощо). Отже у вузькому розумінні до поняття „особа, яка провадить дізнання” входять особи, які є штатними співробітниками підрозділів – відділів (відділень) дізнання (уповноважені службові особи). У широкому значенні визначається характеристика не посадового, а процесуального положення особи, яка провадить дізнання. Де на органи дізнання покладається вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів з метою виявлення ознак злочину і осіб, що його вчинили (ст. 103 КПК України).

Де дізнання розглядається як одна із форм досудового розслідування, що полягає у проведенні органом дізнання або уповноваженими службовими особами (дізнавачами) процесуальних та слідчих дій по встановленню обставин злочину та винних у його вчиненні осіб, а також по прийняттю відповідних рішень у кримінальній справі з метою досягнення завдань кримінального судочинства [4, с. 284].

В органах внутрішніх справ існує дві організаційні структури органів дізнання. В одному випадку дізнання провадиться співробітниками спеціалізованих підрозділів відділів (відділень) дізнання

(про які вже говорили вище). А в іншому – дільничними інспекторами та працівниками оперативних підрозділів (працівниками органів дізнання).

Таким чином виходить, що тлумачення поняття „особа, яка провадить дізнання” у широкому значенні, охоплює значно більше коло осіб, які можуть нести відповідальність за примушування давати показання. Такої позиції дотримується і судова практика. Наприклад, Заводським районним судом м. Миколаєва було засуджено за ч. 2 ст. 373 КК України чотирьох працівників карного розшуку [7].

Отже термін “особа, яка провадить дізнання” у контексті ст. 373 КК України є досить об’ємним і у своєму розумінні передбачає як штатних співробітників підрозділів – відділів (відділень) дізнання, працівників органу дізнання (дільничних інспекторів та працівників оперативних підрозділів) так і начальника органу дізнання.

Підсумовуючи, можна зазначити, що суб'єктами злочину, передбаченого ст. 373 КК України „Примушування давати показання”, є: особа, яка провадить досудове слідство (слідчий, начальник слідчого відділу, прокурор); особа, яка провадить дізнання (дізнавач, працівник органу дізнання, начальник органу дізнання).

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред. Є.Л. Стрельцов [5-те вид.]. Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – 800 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [5-те вид.]. – К. : Юридична думка, 2008. – 1216 с.
3. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 640 с.
4. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / [Баулін Ю.В., Борисов В.І., Гавриш С.Б. та ін.] ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [3-те вид.]. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2006. – 1184 с.
5. Провадження дізнання в Україні : Навчально-практичний посібник / [Джиги М.В., Баулін О.В., Лук'янець С.І., Стахівський С.М.]. – К., 1999.
6. Баулін О.В. Дізнавач як процесуально самостійний суб'єкт досудового розслідування / О.В. Баулін // Право України. – 2002. – № 4. – С. 113–117.
7. Ухвала Апеляційного суду Миколаївської області по справі №11-258/07 року : електронні ресурси єдиного державного реєстру судових рішень України. Режим доступу : <http://reyestr.court.gov/Review/1863185>

КРИМІНАЛІСТИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ТА ТЕОРІЯ МОДЕЛЮВАННЯ

Герасимов Роман Рязяпович

*ад'юнкта кафедри криміналістики Київського національного університету
внутрішніх справ*

Реконструкція при розслідуванні злочинів має подвійну природу: з одного боку, це спосіб моделювання, а з іншого - це результат формування матеріальних моделей. Реконструкція використовується для відтворення обстановки на місці злочину, для повторного огляду, проведення слідчого експерименту, а також як один з ефективних тактичних прийомів розслідування.

Обов'язковою умовою проведення реконструкції є вивчення змін, які відбулися в обстановці або окремих предметах після вчинення злочину. Реконструкція обстановки або окремих предметів здійснюється на підставі всебічного та повного аналізу документальних даних, показань свідків, фотографій, які містяться в матеріалах кримінальної справи. Способи проведення реконструкції залежать від мети слідчої дії. Реконструкція може бути проведена умовно, за допомогою трафаретів або інших знаків, якщо, наприклад, необхідно перевірити показання обвинуваченого в приміщенні. Реконструкція з використанням предметів-оригіналів або їх аналогів здійснюється, наприклад, при розслідуванні справ про порушення правил експлуатації автотранспорту, якщо є необхідність проведення слідчих експериментів. В окремих випадках, об'єктами реконструкції є муляжі, які використовуються для проведення дослідів.

Результати слідчих дій з використанням реконструкції матимуть доказове значення тільки у випадку, якщо при реконструкції досягнута схожість за визначеними характерними ознаками. Між реконструкцією та оригіналом можливі розбіжності, але вони не повинні впливати на ознаки, які мають суттєве значення для виконання слідчим завдань розслідування. Якщо ці розбіжності впливають на характерні ознаки, то реконструкція не має доказового значення.

Розглянемо окремі види реконструкції при розслідуванні злочинів.

Макетна реконструкція - це тактичний прийом при провадженні окремих слідчих дій, наприклад, при допиті. Макетна реконструкція не є різновидом слідчого експерименту, в деяких випадках макети використовують як ілюстрації до висновків експертів.

Пластична реконструкція обличчя за черепом (метод М.М. Герасимова) - є самостійним експертним дослідженням, але її

результати використовуються для розшуку та впізнання особи, а не з метою експертного криміналістичного ототожнення особи [1, с. 149].

Реконструкція зовнішнього вигляду особи з використанням методів судової фотографії здійснюється на підставі показань свідків. Доказового значення результати такої реконструкції не мають, вона використовується з метою розшуку особи. Методи портретної реконструкції потребують подальшого вдосконалення. Вказаний вид реконструкції має враховувати особливості психології, антропології, проективної геометрії та інших наук, які мають бути покладені в основу класифікації ознак обличчя людини при конструкції систем, за допомогою яких моделюється зовнішній вигляд людини [2, с. 30-32].

На думку І.М. Лузгіна, реконструкція при розслідуванні має двозначне тлумачення: деякі види реконструкції, наприклад реконструкція обстановки при слідчому експерименті та огляді є одним з тактичних прийомів розслідування, а інші види реконструкції можуть мати самостійне значення (реконструкція обличчя за черепом, реконструкція з використанням фотометодів, реконструкція окремих предметів). Самостійний характер даної реконструкції пояснюється: а) методикою її проведення, що має наукове обґрунтування поза криміналістичною тактикою; б) автономією матеріальних об'єктів, які отримані в результаті реконструкції, оскільки їх можна використовувати для декількох слідчих дій (допит, пред'явлення для впізнання, огляд) і оперативно-розшукових заходів [3, 28].

Деякі види реконструкції, наприклад створення обвинуваченим певних предметів, які в подальшому мають використовуватися в процесі слідчих експериментів, оформляються у відповідності до правил, передбачених Кримінально-процесуальним кодексом (запрошення понять, складення протоколу тощо).

Література:

1. Протасевич А.А., Степаненко Д.А., Шиканов В.И. Моделирование в реконструкции расследуемого события. - Иркутск: Иркут. ГУ, 1997. - 197 с.
2. Шиканов В.И. Идентификация трупа человека по его черепу при расследовании убийств. - Иркутск: Иркут. ГУ, 1973. - 104 с.
3. Лузгин И.М. Расследование как процесс познания. Автореф. дис. ...док. юрид. наук. - М., 1968. - 33 с.

ОЦІНКА ДОКАЗІВ – ПОЗИЦІЯ ЗАХИСТУ

Годованець Євген Олександрович

здобувач кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Відповідно до ст. 67 КПК України суд, прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом. Ніякі докази для суду, прокурора, слідчого і особи, яка провадить дізнання, не мають наперед встановленої сили. Тобто процес оцінки доказів ґрунтується на внутрішньому переконанні осіб, які приймають рішення. Тому суд, прокурор, слідчий і дізнавач, завжди постають перед складною проблемою внутрішнього переконання в правильності оцінки доказів та свого рішення, оскільки за цим рішенням стоять долі людей, а також авторитет цих органів та правової системи країни в цілому. Однак практика свідчить, що цих вимог не завжди дотримуються прокурор, слідчий і дізнавач у своїй роботі, а суд керується вже їх оцінкою і це часто призводить до серйозних порушень законності, до необґрунтованого засудження невинних.

Правовий авторитет цієї системи дуже низький, а якщо говорити точніше то його взагалі нема, тому мабуть оціночна діяльність доказів за внутрішнім переконанням у інквізиційному процесі де відсутня рівність та змагальність сторін обвинувачення та захисту не виправдовує свого призначення у прийнятті законного, не кажучи вже справедливого, рішення. Тільки „розліт” санкцій за визначений кримінальний злочин в Україні складає від 6-ти до 15-ти років (ст. 347 КК України). І цей строк покарання залежить від оцінки доказів, які спростовують, пом'якшують або обтяжують відповідальність, та які оцінюються за внутрішнім переконанням прокурора, слідчого, дізнавача та суду. Вгадайте яке буде їх внутрішнє переконання, якщо кримінальне слідство у нашій країні має обвинувальний ухил і не має виправдувальних вироків?

Один і той же доказ може оцінюватися по різному, це може залежати не тільки від всебічного, повного і об'єктивного розгляду всіх обставин справи, а і від суб'єктивної оцінки того хто оцінює, і на яку впливає, настрій, здоров'я, симпатія, або антипатія до об'єкту, правосвідомість, розумова діяльність, фахова підготовка, власні завдання, моральні якості, філософія, характер, не говорячи вже про бюрократизацію процесу, корупцію, тиск керівництва, насолоду владою та задоволення власних амбіцій. І це все у сукупності вирішує долю людини.

А що говорити про діючу концепцію доказування вини особи (головний елемент – визнання власної вини) яка суперечить основам демократичного суспільства у сфері прав людини. Оцінку цього „головного доказу”, який як правило одержується через побиття, знущання, катування або психологічний тиск над затриманими протягом всього кримінального слідства до винесення вироку, а також через безмежні порушення процесуальних строків, розгляд справ здійснюється по 2-3 роки, протягом яких люди, які ще не винні, сидять у СІЗО.

Зрозуміло що без оцінки доказів неможливий процес збирання, дослідження доказів та прийняття правильного рішення. Оціночні процеси думки в процесі доказування завжди проявляються у конкретних процесуальних діях. Проявляючись у процесуальних діях, вони підпадають в окремих періодах правовому регулюванню, тобто підпадають під дію норм права. Таким чином, оцінка доказів має внутрішню (логічну) й зовнішню (правову) сторони. Правова сторона оцінки доказів виражається в тому, що логічні операції здійснюються суб'єктами правових відносин - суду: вивченню підлягають лише дані, отримані в передбаченому законом порядку, мета оцінки не вільна, а визначена законом. Логічна сторона оцінки доказів складається з логічних операцій, аналізу доказів, їх належності, допустимості, достовірності й достатності, об'єднанні даних в єдину систему зібраних доказів тощо. Результат оцінки завжди виражається у вчиненій процесуальній дії. Оцінка доказів - це розгляд за своїм внутрішнім переконанням кожного доказу окремо та всієї сукупності доказів, визначаючи їх належність, допустимість, достовірність та достатність для висновків у справі. На основі оцінки доказів встановлюються підстави для прийняття різних процесуальних рішень, робляться висновки про доказовість чи недоказовість окремих фактів і справи в цілому. Змістом оцінки доказів в кримінальному судочинстві є судовий процес, який складається з визначення належності, допустимості, достовірності та достатності для висновків у справі.

Але дійсна оцінка доказів можлива тільки якщо процес є не інквізиційним, а змагальним. У змагальному процесі дослідження доказів проводять сторони, а суд лише слідкує, щоб при цьому не порушувався процесуальний регламент. Разом з тим, оцінка доказів регламентується процесуальним законом і теорією доказового права, якими виділяються, як уже зазначалось, правила оцінки доказів з точки зору належності, допустимості, достовірності і достатності. Принцип змагальності являє собою змагальну форму появи активності та ініціативи сторін, які беруть участь у справі.

Змагальність як принцип правосуддя означає таку побудову процесу, процедури його здійснення, яка забезпечує у судовому розгляді

рівні можливості особам, які беруть в ньому участь у поданні інформації, у вільному викладенні своїх доводів, у даванні своїх тлумачень фактам, подіям, свободи у їх дослідженні та доведенні їх переконливості перед судом, а суд вже визначає цю інформацію доказами або ні та оцінює їх за власним переконанням. Суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, створює необхідні умови для виконання сторонами їх процесуальних обов'язків і здійсненню наданих їм прав. Невід'ємною умовою змагальності є рівноправність сторін обвинувачення і захисту в судовому розгляді. Це забезпечує всебічність дослідження доказів, їх оцінку та встановлення судом істинності фактів та інформації наданих сторонами, а в кінцевому результаті, - прийняття справедливого судового рішення.

Прийняття нового кримінально процесуального кодексу є сьогодні нагальною необхідністю. Кодексу у якому буде передбачена рівність та змагальність сторін обвинувачення та захисту у наданні інформації про обставини кримінального діяння, сторони, які вільно викладуть свої доводи, тлумачення фактів та подій. І тільки суд буде визнавати цю інформацію доказами та дійсно оцінювати їх ґрунтовно, всебічно, повно і об'єктивно при розгляді всіх обставин справи у їх сукупності, керуючись законом.

СУТНІСТЬ СЛІДЧИХ ДІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТУ СИСТЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

Гордєєва Ольга Володимирівна

*студентка магістратури юридичного факультету Львівського
державного університету внутрішніх справ*

Основним змістом процесуальної діяльності є встановлення об'єктивної істини, а основним засобом отримання і перевірки доказів є слідчі дії.

На даному етапі розвитку правової науки в Україні, актуальною є проблема визначення змісту поняття „слідча дія” як такого, з'ясування сутності всіх її різновидів як з точки зору наукового обґрунтування, так і з метою подолання прогалин у законодавстві та задоволення потреб слідчої практики. Варто зазначити, що особливу актуальність дана проблема набула на сьогоднішньому етапі кримінально-процесуальної законотворчості, оскільки наша держава знаходиться на межі вирішення важливого завдання – прийняття нового КПК України.

Тривалий час наука кримінального процесу та криміналістика потребують однозначного наукового і законодавчого визначення поняття „слідча дія” [4,121]. На це були спрямовані зусилля багатьох провідних

теоретиків, існує напрацьований значний дослідницький матеріал, але питання залишається відкритим і актуальним. Неабияку увагу розв'язанню даної проблеми приділяють В. Т. Нор, В. П. Шибіко, Ю. Грошевий, В. Кузмічов проте комплексного дослідження інституту слідчих дій у всіх його проявах проведено не було і дане питання залишається відкритим.

Слідчі дії, на мою думку, можна визначити так - це процесуальні дії, здійснювані для одержання доказової інформації, збирання, дослідження та перевірки доказів. Вони мають пізнавальний характер та процесуально-правову природу. Пізнавальний характер слідчих дій представлений такими прийомами як спостереження, допит, опис. А процесуально-правова природа слідчих дій полягає в детальній регламентації правил і умов їх проведення, які встановлені кримінально-процесуальним законодавством.

Слідча дія як самостійний елемент кримінально-процесуальної діяльності має власну структуру, що складається з трьох основних елементів: процесуальних, тактичних та етичних. Лише у їх сукупності, взаємозв'язку та взаємозалежності повністю функціонує слідча дія [3, 85].

Процесуальна характеристика слідчої дії складає її правову основу, забезпечує законність провадження останньої, процесуальний порядок її здійснення та фіксації отриманих результатів. Закріплення і регламентація слідчої дії в КПК України – обов'язкова умова її проведення.

Тактичний елемент слідчої дії забезпечує можливість отримання об'єктивної, повної і достовірної доказової інформації, діючи при цьому в межах, визначених кримінально-процесуальним законом. Тактична характеристика є досить непростюю, оскільки складається з тактичних прийомів, рекомендацій, що ґрунтується не лише на нормах кримінально-процесуального законодавства, а й широко використовуються дані психології, логіки, фізіології та інших наук, досягнення яких дозволяють виробити тактику проведення слідчих дій. Особливістю тактичних прийомів є те, що вони залежать від конкретної ситуації, особливостей кримінальної справи і за своєю сутністю тактика конкретна та індивідуальна у кожному випадку.

Етична або моральна характеристика слідчої дії визначається з точки зору дотримання прав і свобод громадян, поваги до їх гідності. Етичне регулювання вказаних дій пов'язане з процесуальною регламентацією, оскільки норми КПК відображають також моральну сторону провадження слідчих дій.

Також не менш важливим елементом у здійсненні процесу розслідування виступають організаційні дії слідчого. Даний аспект діяльності слідчого знаходить вираження у різноманітних формах: 1) це – організаційні дії слідчого, які забезпечують ефективність процесу

розслідування загалом; 2) організаційні заходи, які забезпечують ефективність вирішення одного чи декількох завдань розслідування; 3) організаційні дії, які забезпечують ефективність окремих дій слідчого, тобто дії з організації окремої слідчої дії.

Враховуючи вимоги законодавства та наукові дослідження у даному напрямі, є потреба виділити наступні відмінні ознаки слідчих дій від інших дій процесуального і не процесуального характеру, які здійснюються в процесі розслідування злочину: передбачені кримінально-процесуальним законодавством; безпосереднім призначенням є направлення на збирання, перевірку та оцінку доказів; крім винятків, зазначених у КПК України, можуть бути застосовані після порушення кримінальної справи; підлягають єдиним правилам та вимогам до фіксації ходу слідчої дії та закріплення отриманих результатів; дозволяють об'єктивно фіксувати хід проведеної дії та її результати.

Отже, слідчі дії - це передбачена кримінально-процесуальним законом сукупність операцій, що забезпечується державним примусом і прийомами, які здійснюються при розслідуванні злочинів для виявлення, фіксування і перевірок фактичних даних, що мають значення доказів по кримінальній справі [2,562].

Література:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. станом на 1 лютого 2010 р.: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.rada.kyiv.ua.
2. Кримінальний процес України: Підручник / Є. Г. Коваленко, В. Т. Малярєнко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
3. Лоза Ю. Слідчі дії: поняття, сутність, ознаки, види./ Ю. Лоза // Право України. - 2003. -№ 9. - С. 85-89.
4. Нор В. Т., Михеєнко М. М., Шибіко В. П. Кримінальний процес України: Підруч. для юрид. вузів. – К., 1992. – 489с.

НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ПРОТИДІЇ ОБВИНУВАЧЕНОГО (ПІДОЗРЮВАНОВОГО) У ВЧИНЕННІ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ

Гребенюк Анна Валентинівна

*старший викладач кафедри експертно-криміналістичного забезпечення
ОРД в системі СБ України Національної академії СБ України*

1. Допит є найпоширенішою слідчою дією, основним джерелом одержання й перевірки інформації про терористичний акт. Тому дача неправдивих, перекручених показань, або відмова від показань

підозрюваним (обвинувачуваним) у вчиненні такого злочину змушує слідчого вдаватися до тактичних засобів нейтралізації протидії з боку допитуваного. Основними з таких засобів є тактичні прийоми, тактичні комбінації та тактичні операції.

2. Допит підозрюваного у вчиненні терористичного акту, по можливості, повинен бути проведений як найпізніше після його затримання або порушення кримінальної справи, якщо особу, яка вчинила цей злочин, не затримували. Це необхідно для того, щоб одержати максимально можливу доказову викривальну базу. Якщо достатніх доказів поки не зібрано й реалізувати тактичний задум, спрямований на одержання правдивих показань ще неможливо, доцільно обмежити допит підозрюваного його вільною розповіддю. Це не тільки дозволить слідчому зберегти певний час в таємниці обсяг уже зібраних і передбачуваних до одержання доказів, але й створить у підозрюваного інформаційний вакуум, обумовлений відсутністю інформації про стан кримінальної справи і його положення. Як наслідок, можливо, це створить уявлення про повну поінформованість слідчого про його злочинну діяльність із інших джерел, через що буде відсутня потреба в його детальному допиті.

3. Крім відмови від дачі показань, конфліктність ситуації допиту підозрюваного (обвинувачуваного) у вчиненні терористичного акту може виражатися в: повідомленні слідчому неправдивої інформації; перекрученні інформації; приховуванні частини інформації; діях обвинувачуваного й захисника по створенню конфліктної напруженої обстановки допиту, нерідко з метою зриву слідчої дії.

4. Фізіологічними реакціями, які свідчать про те, що обвинувачений (підозрюваний) під час допиту дає неправдиві показання, або приховує інформацію є такі: підвищення кров'яного тиску, що супроводжується почервонінням обличчя, шиї, вух; частішання серцебиття, що видно по пульсі або виступаючим на скронях, чолі венам; посилення пітливості долонь, що проявляється в надмірному витиранні їх об штани, хустинку, прилипанні до долонь паперу, ручки.

5. Під час допиту обвинуваченого (підозрюваного) фізіологічні прояви неправди можна провокувати таким шляхом: а) брати під сумнів і просити роз'яснити сказане, просити це довести, повідомляти, що показання будуть перевірені; б) постійно задавати нові, уточнюючі, деталізуючі питання, що утрудняє процес неправди, тому що підозрюваний (обвинувачуваний) повинен пам'ятати про вже сказане, що сповільнює його розумові процеси й відповідні рухи тіла; в) залишати допитуваного до останнього моменту в невіданні про обсяг і межі поінформованості слідчого; г) слідчому варто добре підготуватися щодо предмету допиту не тільки в рамках обставин розслідуваної справи, але й ознайомитися з процесом конструювання вибухового пристрою,

особливостями його закладення, підривання та іншими досить вузькими питаннями вибухової справи; д) спостерігати за поведінкою допитуваного, особливо звертаючи увагу на скороминуще вираження емоції на обличчі, загальмованість дрібних рухів кистей, пальців рук, гомілок і стоп, фізіологічні зміни; є) слухати уважно все, що вимовляє допитуваний, і фіксувати вербальні невідповідності; ж) порівнювати поведінку допитуваного з його звичною поведінкою, яку він демонстрував у ситуаціях, не пов'язаних з дачею неправдивих показань (для такого порівняння можна використовувати матеріали оперативної відеозйомки допитуваного, виявлені при обшуку домашнє відео тощо).

ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ Й ПРАВОВОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ІНІЦІАТОРІВ ДОСЛІДЧОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Зеленецький Володимир Серафимович
доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки
України, академік Академії правових наук України

Направлення у правоохоронні органи заяв, повідомлень, іншої інформації про злочини, а також сприяння їм у припиненні й попередженні злочинів може спричинити відносно ініціаторів кримінального процесу негативні наслідки. Практиці відомо чимало випадків не тільки погроз на їх адресу або на адресу членів їхніх родин, але й вчинення злочинних замахів на їхнє життя, здоров'я, житло й майно. У зв'язку із цим виникає проблема забезпечення безпеки суб'єктів дослідчого кримінального процесу й, зокрема, його ініціаторів. Останнім часом її успішне вирішення стало можливим у зв'язку із прийняттям 4 лютого 1994 р. Верховною Радою України Закону «Про забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві». Він поширює свою дію й на дослідчий кримінальний процес, оскільки у відповідності зі ст. 2 цього Закону до осіб, що мають право на забезпечення безпеки, віднесені: громадяни, що заявили в правоохоронні органи про злочин або в іншій формі брали участь або сприяли у виявленні, попередженні, припиненні й розкритті злочинів; потерпілий і його представник; свідок; спеціаліст; перекладач; понятий; а також члени їх родин і близькі родичі осіб, що заявили в правоохоронні органи про вчинений злочин або злочини, що готується, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій у відношенні їх робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства.

При цьому згідно зі ст. 1 Закону під забезпеченням безпеки названих осіб розуміється «здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я й майна цих осіб від протиправних замахів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя».

До суб'єктів, що забезпечують безпеку названих осіб, закон відносить державні органи дізнання, попереднього слідства, прокуратури й суду, а також органи (підрозділи), що здійснюють оперативно-розшукову діяльність відносно осіб, що брали участь або сприяли у виявленні, попередженні, припиненні й розкритті злочинів (ст. 3 Закону).

Здійснення заходів безпеки покладається по підслідності на органи служби безпеки або внутрішніх справ, у складі яких у цих цілях створюються спеціальні підрозділи. Безпека осіб, що заявили про злочини, віднесена до підвідомчості прокуратури або суду, здійснюється за їх рішенням органами служби безпеки або внутрішніх справ.

Особи, у відношенні яких здійснюються заходи безпеки, мають права й несуть певні обов'язки.

До перших віднесені права: а) подавати клопотання про вжиття заходів безпеки або їх скасування; б) знати про застосування стосовно них заходів безпеки; в) вимагати від органів дізнання, слідчого, прокурора й судді застосування додаткових заходів безпеки або скасування здійснюваних заходів; г) оскаржити незаконні рішення або дії органів, що забезпечують безпеку, у відповідний орган вищого рівня, прокуророві або суду.

Особи, взяті під захист, зобов'язані: а) виконувати умови здійснення заходів безпеки й законних вимог органів, що забезпечують безпеку; б) негайно інформувати названі органи про кожний випадок погрози або протиправних дій стосовно них; в) поводитися з майном і документами, виданими їм у тимчасове користування органом, що здійснює безпеку, згідно зі встановленими законодавством правилами.

Для забезпечення безпеки учасників кримінального процесу Закон установлює систему прав і обов'язків як органів, що приймають рішення про застосування заходів безпеки, так і органів, що здійснюють їхнє виконання й забезпечують безпеку.

Органи, що приймають рішення про застосування заходів безпеки, мають право: а) витребувати необхідні матеріали й одержувати роз'яснення без провадження слідчих дій за заявами і повідомленнями про погрозу безпеки особам, у відношенні яких приймається рішення про застосування заходів безпеки; б) вимагати від органів, що здійснюють заходи безпеки, вжиття додаткових заходів; в) скасовувати здійснювані заходи повністю або частково.

Органи, що здійснюють заходи безпеки, у свою чергу, мають право:

- а) визначати заходи безпеки, засоби й методи їхнього застосування, якщо буде потреба змінювати й доповнювати ці заходи;
- б) вимагати від осіб, узятих під захист, дотримання умов здійснення заходів безпеки, а також виконання законних розпоряджень, пов'язаних із застосуванням цих заходів;
- в) звертатися до органу дізнання, до слідчого, прокурора, суду, у провадженні якого перебуває справа, із клопотанням щодо ухвалення рішення про застосування заходів безпеки при провадженні процесуальних дій або про скасування здійснюваних заходів.

Органи, що забезпечують безпеку, зобов'язані:

- а) негайно реагувати на кожний, що став їм відомим, випадок протиправних дій відносно осіб, які мають право на захист у зв'язку зі сприянням судочинству;
- б) забезпечувати захист життя, здоров'я, житла й майна відповідно до характеру погрози;
- в) своєчасно інформувати осіб, узятих під захист, про зміну або скасування заходів для їхньої безпеки.

Стаття 7 Закону дає приблизний перелік заходів забезпечення безпеки та відносить до них:

- а) особисту охорону, охорону житла й майна;
- б) видачу спеціальних засобів індивідуального захисту або оповіщення про небезпеку;
- в) використання технічних засобів контролю й прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- г) заміну документів і зміну зовнішності;
- д) зміну місця роботи або навчання;
- е) переселення в інше місце проживання;
- ж) приміщення в дошкільну виховну установу або установу органів соціального захисту населення;
- з) закритий судовий розгляд справи.

З урахуванням характеру й ступеня небезпеки для життя, здоров'я й майна осіб, узятих під захист, можуть здійснюватися й інші заходи безпеки.

У законі спеціально вказується на неприпустимість розголошення даних про проведені компетентними органами заходи, оскільки відомості про заходи безпеки й осіб, узятих під захист, є інформацією з обмеженим доступом.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МЕТОДИКА ДАКТИЛОСКОПЮВАННЯ ТРУПІВ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПОСМЕРТНИХ ЗМІН ЧИ ПІДДАЛИСЯ ДІЇ РУЙНУЮЧИХ ЧИННИКІВ

Кожжакарь Іван Юрійович
старший експерт Науково-дослідного експертно-криміналістичного
центру при УМВС України в Чернівецькій області

Дактилоскопіювання трупів є одним із важливих засобів отримання інформації, а в деяких випадках і єдиною зачіпкою в ході розкриття

тяжких злочинів проти особи, розшуку безвісті пропалих осіб та встановленню невпізнаних трупів. Але якщо застосування вказаного заходу для незмінених трупів, як правило, не викликає проблем, то з трупами, які зазнали посмертних змін чи піддалися дії руйнуючих чинників, виникає багато питань. Однією з причин такого проблемного становища в даному напрямі є відсутність науково-обґрунтованої методично-доцільної процедури дактилоскопіювання трупів, яка б чітко визначала порядок дій, набір технічних прийомів та засобів, які мають використовуватись в залежності від складності випадку.

Метою даної роботи є розпочати процес систематизації наявного досвіду та закласти підґрунтя для науково-методичних розробок в галузі дактилоскопіювання трупів, які зазнали посмертних змін чи піддалися дії руйнуючих чинників.

Раніше над вказаною проблемою працювали такі вчені: М.С. Бокаріус, Р. Гейндель, М.В. Кісін, В.О. Снетков, О.М. Ратневський, Л.В. Станіславський, Г.І. Поврезнюк, Ю.П. Дубягін, С.Г. Логінов та інші.

Проте в Україні наука та практика криміналістики до дактилоскопіювання трупів відноситься, як до чогось загальновідомого, що призвело до його закріплення лише у відомчих підзаконних актах у вигляді поодиноких розрізнених вказівок та рекомендацій.

Дактилоскопіювання трупів можна визначити як діяльність, яка здійснюється в межах закону з використанням спеціальних технічних засобів за чітко визначеною методикою (технічні засоби та методика обираються відповідно до стану шкірних покривів трупу) спеціально уповноваженими особами (слідчий, оперативний працівник, із залученням судово-медичного експерта і криміналіста) з метою отримання зразків-відображень ділянок шкіри трупів та їх частин, які містять папілярний узор, що проводиться для отримання чи перевірки фактичних даних, що мають значення в межах заходу, який проводиться (в рамках кримінальної справи чи оперативно-розшукового заходу).

До основних причин дактилоскопіювання трупів можна віднести: виявлення трупу невстановленої особи; виявлення частин тіла невстановленої особи; сумніви стосовно особи виявленого трупу; забезпечення повноти та всебічності розслідування злочину, що включає — перевірку особи померлого на причетність до вчинення інших злочинів, виключення слідів потерпілого з числа слідової інформації, що вилучена з місця злочину та встановлення інших фактів, які мають значення для справи.

Досвід вказує на необхідність поділу дактилоскопіювання трупів за такими критеріями:

в залежності від місця проведення заходу на види:
а) дактилоскопіювання трупу під час проведення огляду місця події

(проводиться слідчим чи оперативним працівником із залученням криміналіста, судово-медичного експерта чи без такого); б) дактилоскопіювання трупів в лабораторних умовах (проводиться слідчим чи оперативним працівником із залученням криміналіста, судово-медичного експерта чи без такого).

в залежності від стану шкірних покривів трупів: а) дактилоскопіювання незмінених трупів; б) дактилоскопіювання трупів, що зазнали руйнуючого впливу зовнішніх (волога, дія високих температур) та внутрішніх чинників (трупні явища, хвороби шкіри).

Основними етапами роботи по дактилоскопіюванню трупів, що зазнали руйнуючого впливу, можна назвати такі: а) огляд рук трупів (на місці події, в приміщенні моргу), б) фотофіксація ділянок шкіри з папілярним узором (бажано усіх доступних), в) вибір методу відновлення чи фіксації папілярного узору та проведення підготовки рук трупів (помиття, масаж, розпарювання, надрізи жил та відокремлення китиць чи пальців рук трупа), г) спеціальна обробка шкірних покривів (замочування в спеціальних розчинах, відновлення жирами чи варіння у воді), д) фіксація папілярного узору у вигляді фото, сканування, зафарбовування та подальшого прокачування по паперу та ін., є) оцінка результату.

Система галузевих методів по підготовці та спеціальній обробці досліджуемого матеріалу сформувались практично відповідно до чинника руйнуючого впливу. І тому включає такі методи дактилоскопіювання трупів зазнавших впливу: 1) трупного залякання, 2) трупного висихання, 3) муміфікації, 4) трупного гниття 5) сапоніфікації (жировіск) 6) законсервованих трупів (у формаліні та інших реактивах), 7) підданих дії високих температур, 8) підданих дії води чи вологи; 9) підданих дії низьких температур, 10) зазнавших дії шкірних хвороб (педикульоз, грибки), 11) зазнавших дії декількох чинників послідовно чи одночасно (наприклад, труп із ознаками трупного висихання, деякий час при транспортуванні зазнав дії низьких температур чи труп, що перебував в замерзлій водоймі) та ін.

Кожний з перерахованих методів включає в себе цілу низку прийомів, деякі з яких передбачають застосування спеціальних інструментів, пристроїв, лабораторного обладнання та спеціальних хімічних реактивів.

Тому, на сьогодні, для того щоб дактилоскопіювання трупів, які зазнали посмертних змін чи піддалися дії руйнуючих чинників було ефективним та результативним заходом необхідно звернути увагу на вдосконалення існуючих методів побудувавши їх у чітку гнучку систему, яка б мала наукове та процесуальне закріплення в Україні.

ПІДГОТОВКА ДЛЯ ДАКТИЛОСКОПІЮВАННЯ ШКІРНИХ ПОКРИВІВ РУК ТРУПІВ, ЩО ЗАЗНАЛИ ДІЇ ТРУПНОГО ГНИТТЯ

Кожсакарь Іван Юрійович

*старший експерт Науково-дослідного експертно-криміналістичного
центру при УМВС України в Чернівецькій області*

Важливою функцією правоохоронних органів України направлених на захист прав та свобод людини, які гарантовані ратифікованими міжнародними актами та Конституцією України, є встановлення особи невідомих трупів та розшук безвісті пропавших.

Невтішна статистика по виявленню невідомих трупів на території України свідчить про те, що по більшості з них дактилокарти не виготовлялись. Так, за 2009 рік по Україні було виявлено 322 невідомих трупа, а на дактилоскопічний облік поставлено лише 32 дактилокарти.

Причин такої великої різниці кілька. Одна з них це відсутність в Україні перевірених науково обґрунтованих та економічно доцільних методик дактилоскопіювання трупів, шкірні покриви яких зазнали впливу руйнуючих явищ та чинників.

Метою нашого дослідження є розпочати процес розробки та створення таких методик, хоча б для типових випадків, на основі існуючих наукових криміналістичних рекомендацій та власного досвіду.

Доречно буде вказати типові випадки станів шкірних покривів трупів, що зазнали дії руйнуючих явищ та чинників.

Оскільки вибір способу дактилоскопіювання та проведення попередніх заходів здійснюється в залежності від стану шкірного покриву рук трупу в цілому та з огляду на стан його складових, то саме від вибору методу підготовки залежить можливість проведення дактилоскопіювання та ступінь якості отримуваних відтисків.

Традиційно склалося, що порядок дактилоскопіювання визначається відповідно до станів рук, які зумовлені посмертними змінами - трупним заляканням, трупним висиханням, муміфікацією, трупним гниттям, а також дією сторонніх факторів (руйнуючих чинників) - дія вологи, високих температур, відкритого вогню, хімічних реагентів, тварин, комах та ін.).

Розглянемо одне із найчастіше зустрічаємих явищ, що унеможлиблює дактилоскопіювання трупів - трупне гниття.

Трупне гниття це розкладання білків унаслідок життєдіяльності мікроорганізмів. Гниттєве розкладання в загальному відбувається в три етапи: утворення газів, розм'якшення тканин і наступне повне їх розрідження.

Відносно шкірного покриву рук протікання трупного гниття можна поділити на такі стадії: перша - відчутне пом'якшення пальців без порушення епідермісу; друга - пом'якшення пальців з частковим відшаруванням епідермісу (відшарування епідермісу відбувається у вигляді пухирів або клаптиків відірваних фрагментів); третя - значне пом'якшення дермального шару шкіри (епідерміс пошкоджено значно або він цілком відсутній); четверта - зникнення сосочкового шару або його часткове розправлення; п'ята - повне або часткове розкладання дермального шару нігтьової фаланги.

Як вказує практика, перше, що необхідно зробити перед будь-якими маніпуляціями з китицями рук трупа так це сфотографувати кожен папілярний узор в тому стані, в якому вони перебувають в момент надходження чи огляду трупа. Обережно вимити в теплій мильній воді. Після чого, можна спробувати контрастне фотографування, оскільки світле забарвлення папілярного узору на фото, як правило, не має необхідного контрасту. Це можна змінити, якщо обережно нанести на дермальний шар типографську фарбу чи дактилоскопічний порошок «Сажа» (чи інший дактилоскопічний порошок темного кольору). Якщо на поверхні рук трупа наявний пошкоджений шар епідермісу, то бажано провести його фотографування, по можливості розправивши цей шар. Відділивши епідерміс, якщо таке можливо без його значного пошкодження, фотографується дермальний шар шкіри.

Після проведених заходів доцільно продовжити підготовку. З цією метою потрібно зануривши китиці рук трупа в розчин льодяної оцтової кислоти (можливе застосування розчинів концентрації 3%, 5% та 9%, тобто підійде навіть і столовий оцет) для того щоб зупинити руйнацію шкірного покриву та зафіксувати сосочковий рельєф з одночасним обезжиренням шкіри рук.

Перебування кінцівок трупа в 3% та 5% розчинах оцтової кислоти більше 10 годин, необхідно контролювати, оскільки «ослаблений» впливом руйнуючих чинників шкірний покрив рук, може замість набуття щільності швидко розпастися. Після проведених заходів можна починати дактилоскопіювання.

У більш складних випадках застосовується відновлення та фіксація папілярного узору за допомогою жирів. Це, як правило, проводять у випадку, коли на поверхні дермального шару папілярні лінії майже зникли, або дермальний шар частково розправився. Для цього підійде кісткове масло, технічний жир, або інші рослинні жири (касторове масло, олія), які нагріваються до 110 - 130 градусів по Цельсію. Пальці періодично занурюються в посудину з маслом на 3-15 секунд та контролюється щільність дермального шару нігтьових фаланг, поки щільність не стане близькою до прижиттєвої. Але необхідно зазначити,

що рекомендації стосовно занурення пальців рук трупа у жири в температурному діапазоні 110 - 130 градусів по Цельсію на хвилину та більше є далекими від практики, оскільки нігтьові фаланги стягуються та починають тріскатись по типу «сардельки», що робить дактилоскопіювання взагалі неможливим. Тому використовуючи такий спосіб необхідно для кожного пальця окремо послідовно виконати такі дії: занурення пальця на 3-15 с.; знежирення спиртом чи ацетоном; дактилоскопіювання. Оскільки кожне подальше його занурення в гарячий жир все більше та більше стягує шкіру та руйнує дермальний шар.

РОЛЬ ОВС У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ НА КУРОРТАХ ПІВДЕННО-СХІДНОГО УЗБЕРЕЖЖЯ АР КРИМ

Копилова Майя Андріївна

*ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Київського національного університету внутрішніх справ*

Запобігання злочинам проти власності на курортах південно-східного узбережжя АР Крим є одним з найважливіших завдань правоохоронних органів, і перш за все ОВС. Для подолання соціальних причин та умов, які сприяють вчиненню злочинів проти власності на курортах південно-східного узбережжя АР Крим, повинні здійснюватись відповідні спеціально-кримінологічні заходи запобігання, переважно загальнопрофілактичного спрямування. Сутність цієї діяльності полягає у створенні умов, які перешкоджають вчиненню злочинів проти власності на території південно-східного узбережжя АР Крим. Для цього ОВС мають організаційні, технічні, інформаційні та інші засоби. Така складна функція як запобігання злочинів покладена на різні підрозділи системи ОВС (дільничних інспекторів, слідчих, органи дізнання, оперуповноважених тощо), де й окрім профілактичної роботи функціональних обов'язків вистачає. Це призвело до того, що запобігання, у тому числі й злочинів проти власності, на даний час відбувається лише на папері, реальні профілактичні заходи вживають рідко, несистематично, без подальшого контролю за їх результатами та іншими недоліками. ОВС є головним суб'єктом спеціально-кримінологічного впливу. Тому, слід погодитись з думкою науковців Є.М. Мойсеєва, О.М. Джужі, В.В. Василевича та інших [1, с. 147], що, на сьогоднішній день, виникла нагальна потреба у відновленні діяльності підрозділу профілактики злочинів у системі ОВС, який існував до початку 90-х років у системі ОВС та був ліквідований. Головними суб'єктами запобіжного впливу, на даний час, є підрозділи міліції громадської безпеки та кримінальної міліції

ОВС. Проте безпосередніми виконавцями заходів, пов'язаних із запобіганням злочинам проти власності, є дільничні інспектори міліції, працівники патрульно-постової служби та ДСО, працівники карного розшуку та кримінальної міліції у справах дітей тощо. Як нами було з'ясовано, найбільш розповсюдженими є злочини проти власності, вони становлять майже 50 % від усіх зареєстрованих на території південно-східного узбережжя АР Крим злочинів [2]. Запобігання злочинам цієї категорії досягається цілим комплексом методів і засобів. Перш за все, сюди слід віднести методи спостереження, перевірки та контролю, які реалізуються під час несення патрульно-постової служби на території курортів південно-східного узбережжя АР Крим. Вважаємо, що під час курортного сезону на досліджуваній території необхідно регулярно проводити оперативно-пошукові та наглядово-профілактичні операції, а також частіше та ретельніше проводити перевірки місць концентрації громадян (зони торгівлі, гуртожитки, готелі, прибережну смугу тощо), а особливо місця збору осіб антисуспільної спрямованості (притони, бари тощо).

Спеціально-кримінологічні заходи на індивідуальному рівні, тобто стосовно конкретної особи, також мають велике значення для подолання вказаних злочинів. Індивідуальна профілактика – це перш за все вплив на тих осіб, які здатні вчинити злочин. Необхідно відмітити, що відбір осіб, які потребують профілактичного впливу та постановки на профілактичний облік, це досить складна та відповідальна справа. Підставою для постановки на профілактичний облік ОВС є задокументовані факти протиправної поведінки. Метою індивідуальної профілактики є позитивна корекція особи, яка призводить до зміни її поведінки від асоціальної до законослухняної. Індивідуальна профілактика злочинів проти власності починається із виявлення осіб, які здатні їх вчинити. Далі необхідно всебічно вивчити особу, яка профілакується. Для цього можуть бути застосовані наступні методи: ознайомлення з різними документами, аналіз його вчинків, бесіди з громадянами, які його добре знають, вивчення оточуючого середовища тощо.

У процесі вивчення особи здійснюється індивідуальне прогнозування злочинної поведінки. І у разі наявності підстав, передбачених законодавством, постає наступне завдання – постановка особи на профілактичний облік. Можна виділити такі методи індивідуально-профілактичного впливу: переконання, допомога, примус. Переконання як метод профілактики – це комплекс виховних, роз'яснювальних заходів, які здійснюються з метою зміни асоціальної спрямованості особи, стосовно якої застосовується цей захід профілактики, та закріплення позитивної соціальної орієнтації. Основними формами реалізації методу переконання є індивідуальні та

колективні бесіди, обговорення поведінки особи, встановлення за ним соціального патронажу (шефства) тощо. До основних організаційно-тактичних форм виховного впливу окрім бесіди необхідно також віднести залучення особи до цікавої соціально корисної діяльності (трудового, громадського, спортивного тощо характеру), використовуючи можливості добродійних фондів, допомогу спонсорів тощо. Під допомогою як методом індивідуально-профілактичного приводу розуміється допомога у влаштуванні на роботу чи навчання, покращенні побутових умов, організацією дозвілля, встановленні корисних контактів, плануванні грошових витрат, вибором життєвих цілей тощо, але більшість з вказаних заходів, на даний час, не реалізуються. Метод примусу є одним з основних у індивідуально-профілактичній діяльності ОВС. Цей метод дає можливість своєчасно попередити протиправну злочинну діяльність осіб, які перебувають на профілактичному обліку ОВС; захистити громадян від протиправних посягань.

Література:

1. Кримінологічна віктимологія: Навч посібник / Моїсєєв Є.М., Джужа О.М., Василевич В.В. та ін.; За заг. ред. проф. О.М. Джужі. – К.: Атіка, 2006.
2. Статистичні дані. УІТ ГУ МВС України в АР Крим.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ФОРМ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 295 КК УКРАЇНИ

Кузнецов Віталій Володимирович

*доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права
Київського національного університету внутрішніх справ*

Предметом нашого дослідження стала одна з форм закликів до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (розповсюдження, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження матеріалів, що містять інформацію про публічні заклики до погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницького виселення громадян, що загрожують громадському порядку), яка не зовсім, на нашу думку, логічно вписується у склад злочину, передбачений ст. 295 КК України.

Як відомо, тривалий час у кримінально-правовій літературі обґрунтовано відзначається, що складом масових заворушень охоплюються й дії, що полягають у їх підготовці: виготовлення й поширення листівок й інших друкованих видань, публічні виступи,

заклики, спрямовані на те, щоб зібрати натовп й схилити його до здійснення погромів, руйнувань, підпалів і інших подібних дій [1, с. 256].

Тобто розповсюдження матеріалів, що містять відповідну інформацію, насправді, є можливою формою закликів до вказаних дій [2, с. 55]. Однак, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження вказаних матеріалів, очевидно, не є закликами до відповідних дій. На нашу думку, така злочинна поведінка є готуванням до розповсюдження матеріалів, тобто відповідних закликів. Пригадаємо, що готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності (ч.2 ст. 14 КК України). Як відомо, ст. 295 КК України передбачає відповідальність якраз за злочин невеликої тяжкості. Тобто напрошується висновок про сумнівність криміналізації виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження вказаних матеріалів. Варіантів вирішення цього питання декілька. Перший варіант: передбачити в санкції ст. 295 КК України покарання, яке буде відповідати злочину середньої тяжкості (ч.3 ст. 12 КК України). Такий шлях цілком реальний, зважаючи на відповідні покарання за тотожний злочин за КК окремих країн колишнього СРСР (ч.4 ст. 285 КК Республіки Молдови, ч.2 ст. 220.2 КК Республіки Азербайджан, ч.4 ст. 225 КК Республіки Вірменія, ч.3 ст. 241 КК Республіки Казахстан, ч.2 ст. 188 КК Республіки Таджикистан, ч.3 ст. 233 КК Республіки Киргизії). Інший варіант: виключити зі ст. 295 КК України відповідні дії (виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження вказаних матеріалів). Такий спосіб також має певне підґрунтя, оскільки в згаданих країнах колишнього СРСР, вказана форма злочину взагалі окремо не виділяється. На нашу думку, доцільність окремої криміналізації готування до злочину в статтях Особливої частини КК України не має вагомих підстав. Безперечно, що такий досвід характерний для законодавства багатьох зарубіжних країн. Однак, такий шлях не відповідає національній традиції при конструюванні відповідної системи кримінальної відповідальності за незакінчений злочин. Між іншим, для кримінального законодавства країн колишнього СРСР такий підхід не є характерним.

Тому вважаємо необхідним, зважаючи на законодавчий досвід країн колишнього СРСР, взагалі відмовитися в ст. 295 КК України від такої форми закликів до вчинення дій, що загрожують громадському порядку, як розповсюдження, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження матеріалів, що містять інформацію про публічні заклики до погромів, підпалів, знищення майна, захоплення будівель чи споруд, насильницького виселення громадян, що загрожують громадському порядку.

Література:

1. Курс советского уголовного права : в 5-ти т. – Т. 3. Часть Особенная / Н. А. Беляев, Г. З. Анашкин, В. С. Прохоров и др. ; Отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1973. – 836 с.
2. Ильясов А. З. Уголовно-правовые и криминологические проблемы массовых беспорядков: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Ильясов Арзулум Зиявдинович. – Махачкала, 1999. – 222 с.

АРХЕОЛОГІЧНА ПАМ'ЯТКА ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ

Міщенко Марина Олексіївна

здобувач кафедри кримінального права Київського національного університету внутрішніх справ, викладач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету ННІПП КНУВС

Чинний Кримінальний кодекс України передбачає єдиний злочин, де одним з предметів безпосередньо виступає археологічна пам'ятка, це стаття 298 «Знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці».

Дослідженням питань правової охорони та законодавчого визначення археологічних пам'яток, займалося багато визначних науковців, таких як В.І. Акуленко, Т.В. Курило, Е.В. Медведєв, Д.І. Телегін, Т.Г. Каткова, але більшість проблем, пов'язані з кримінально-правовим аналізом археологічної пам'ятки як предмета злочину в науці досі залишаються невирішеними. На нашу думку, це зумовлено в першу чергу недосконалістю законодавства в сфері охорони археологічної спадщини, а також тим, що кримінально-правова норма стосовно охорони археологічних пам'яток сформульована в кримінальному законі доволі абстрактно. У зв'язку з цим, актуальним є визначення поняття археологічної пам'ятки як предмета злочину, передбаченого ст. 298 КК України, а також його розмежування з суміжними поняттями.

Якщо звернутися до диспозиції ст. 298, одразу ж виникає величезне запитання – чому в самій назві статті законодавцем вжито словосполучення «археологічна пам'ятка», а в жодній із її чотирьох частин мова про нього вже не ведеться? Замість цього зустрічаємо такі поняття, як «пам'ятки – об'єкти культурної спадщини», «пам'ятки національного значення» та «рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини». У зв'язку з цим спочатку потрібно з'ясувати їх сутність, а вже потім встановити, як ці поняття співвідносяться між собою, і, чи ототожнюються завдяки такому формулюванню в кримінальному законі.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» від 18 березня 2004 року, пам'яткою археології (археологічною пам'яткою) є об'єкт археологічної спадщини національного або місцевого значення, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України [1, 71-72]. На перший погляд – чітке та лаконічне визначення, але, щоб встановити його дійсний зміст, самого лише сприйняття тексту не достатньо. Тому в першу чергу з'ясуємо, що є об'єктом археологічної спадщини.

У цьому питанні вже згадуваний Закон України «Про охорону археологічної спадщини» в ст.1 визначає, що об'єктом археологічної спадщини (археологічним об'єктом) є місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними території чи водні об'єкти, створені людиною, незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінності з археологічного, антропологічного та етнографічного поглядів і повністю або частково зберегли свою автентичність [1, 71]. Виходячи з цього, археологічною пам'яткою є місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними території чи водні об'єкти, створені людиною, незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінності з археологічного, антропологічного та етнографічного поглядів і повністю або частково зберегли свою автентичність, мають національне або місцеве значення, які занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Категорії «національне значення» та «місьцеве значення» надаються пам'яткам для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, це здійснюється згідно з Порядком визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України №1760 від 27 грудня 2001 р. (далі – Порядок).

Об'єкти культурної спадщини місцевого значення, згідно зі ст. 11 Порядку, повинні відповідати критерію автентичності, а також, принаймні, одному з таких критеріїв: вони вплинули на розвиток культури, архітектури, містобудування, мистецтва певного населеного пункту чи регіону; пов'язані з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю видатних людей певного населеного пункту чи регіону; є творами відомих архітекторів або інших митців; є культурною спадщиною національної меншини чи регіональної етнічної групи.

Об'єкти культурної спадщини національного значення, згідно зі ст. 10 Порядку є особливою історичною чи культурною цінністю та повинні відповідати критерію автентичності, а також, принаймні, одному з таких критеріїв: справили значний вплив на розвиток культури, архітектури, містобудування, мистецтва країни; безпосередньо пов'язані з історичними

подіями, віруваннями, життям і діяльністю видатних людей; репрезентують шедевр творчого генія, стали етапними творами видатних архітекторів або інших митців; були витворами зниклої цивілізації чи мистецького стилю. Критерій автентичності означає, що пам'ятка значною мірою зберегла свою форму та матеріально-технічну структуру, історичні нашарування, а також роль у навколишньому середовищі [2, 422-423].

Встановлення відповідності кожного об'єкта культурної спадщини вищезазначеним критеріям здійснюється згідно оцінки наукових (вчених) рад установ та організацій, діяльність яких пов'язана з охороною культурної спадщини. Її результати знаходять своє відображення в протоколі, де зазначається, яким саме критеріям відповідає кожен об'єкт культурної спадщини.

Якщо говорити про «рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини», то ні національне, ні міжнародне законодавство, ратифіковане Верховною Радою України безпосередньо не розтлумачує даного поняття. Так, наприклад, Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) від 16 січня 1992 року лише подає поняття останньої, а про пам'ятки археології, об'єкти археологічної спадщини та рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини в ній мова не йде.

Шляхом логічного тлумачення закону можна дійти до висновку, що рухомими предметами, що походять із об'єктів археологічної спадщини являються елементи, групи елементів об'єкта археологічної спадщини, що були відокремлені від нього та переміщені в інше місце. Тому можна цілком погодитися із визначенням, згідно якого, рухомими предметами, що походять із об'єктів археологічної спадщини є частина захованих у землі, печерах, інших природних чи створених людиною в давнину сховищах об'єктів археологічної спадщини, яка може бути відокремлена від них і переміщена на інше місце [3, 840].

У зв'язку з цим можна дійти до висновку, що в розумінні ст. 298 КК України поняття археологічна пам'ятка та рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини не є тотожними. Це походить з того, що згідно діючого законодавства об'єкт археологічної спадщини визнається пам'яткою тільки з того моменту, коли йому надано статусу національного або місцевого значення і занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Проаналізувавши ч.1 та ч.2 ст. 298 КК України, можна визначити, що в її третій частині йде мова про умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження пам'яток-об'єктів культурної спадщини, пам'яток національного значення вчинені з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини. Отже, тлумачення диспозиції зазначеної статті дає можливість зрозуміти, що про

умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів археологічної спадщини мова не йде, не йде мова і про самовільне проведення пошукових робіт безпосередньо на археологічній пам'ятці.

Суперечності, виявлені у змісті ст. 298 КК України зумовлюють необхідність її нагального вдосконалення. Початковим етапом у цьому процесі має стати передбачення в окремій частині даної кримінально-правової норми відповідальності за самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці, що спричинило її знищення, руйнування або пошкодження. На нашу думку, це допоможе усунути ті суперечності, які зараз існують між назвою та змістом ст. 298, а на практиці ефективніше захистити археологічну спадщину від винищення.

Отже, можна дійти до наступних висновків:

- археологічною пам'яткою є місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними території чи водні об'єкти, створені людиною, незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінності з археологічного, антропологічного та етнографічного поглядів і повністю або частково зберегли свою автентичність, мають національне або місцеве значення, які занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України;

- археологічна пам'ятка та рухомі предмети, що походять із об'єктів археологічної спадщини в розумінні ст. 298 КК України є не тотожними між собою;

- потрібно внести зміни до ст. 298 КК України, а саме, передбачити в ній також і кримінальну відповідальність за самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці, що спричинило її знищення, руйнування або пошкодження.

Література:

1. Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань: зб. док./упоряд.: Л.В. Прибега (кер.проекту) [та ін.]. – К.: Ін-т культурології Акад.мистец.України, 2009. – 416 с.
2. Правова охорона культурної спадщини. Нормативна база: Зб. документів (2-е видання). – К.: Видавництво ХІК, 2006. – 596 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 6-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І.Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2009. – 1236 с.

ВІДМЕЖУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ АБО ІНШОЇ НЕЗАКОННОЇ УГОДИ ЩОДО ЛЮДИНИ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНУ

Негодченко Дар'я Олександрівна

ад'юнкт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Питання розмежування торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини від суміжних складів злочину є досить актуальними, тому автор вважає за доцільне розглянути цю проблему.

Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини може супроводжуватися підркокою документів, застосуванням насильства, використанням або експлуатацією людини, тому у таких випадках виникають питання про кваліфікацію злочину, передбаченого ст. 149 КК України, за сукупністю з іншими злочинами або його відмежування від суміжних складів злочинів.

Так, склад злочину передбаченого ст. 149 КК України слід відрізнити від складу, передбаченого ст. 447 КК України («Найманство»), як за об'єктом – при найманстві це відносини миру й мирного співіснування окремих країн, так і за об'єктивною стороною – найманство полягає лише у вербуванні, фінансовому чи матеріальному заохоченні й навчанні найманців. Отже, можна зробити висновок, що об'єктивна сторона цих злочинів збігається в разі вчинення вербування.

Зі складами злочинів, передбачених статтями 146 КК України («Незаконне позбавлення волі або викрадення людини»), ст. 147 КК України («Захоплення заручників»), ст. 148 КК України («Підміна дитини»), цей злочин об'єднує те, що всі вони посягають на суспільні відносини, пов'язаних із свободою особи. Але їх відрізняє те, що об'єктивна сторона злочину передбаченого ст. 149 КК України здійснюється у формі передачі людини іншій особі за певну винагороду чи без такої.

Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди щодо людини можуть бути вчинені як із переміщенням потерпілого через державний кордон України, так і без такого переміщення. Якщо зазначені діяння супроводжуються незаконним переправленням осіб через державний кордон України, вони додатково кваліфікуються ще й за ст. 332 КК України [1, С.222].

Що стосується випадків розмежування торгівлі людьми і злочинів передбачених ст. 143 («Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини»), ст. 150 («Експлуатація дітей»), ст. 303 («Сутенерство або втягнення особи в залучення проституцією»), ст.304 («Втягнення неповнолітніх у злочинну

діяльність») КК України, проводиться за ознаками об'єкта, об'єктивної і суб'єктивної сторін. Поєднує їх те, що відповідно до ст. 149 КК України торгівля людьми може здійснюватися з метою вчинення щодо особи дій, які передбачені переліченими статтями як самостійний злочин [2, С.195].

Також треба враховувати, що дії сутенера, який за певну грошову винагороду зводить жінку з клієнтом, не можна вважати торгівлею людьми, зазначені дії треба кваліфікувати за відповідними нормами – звідництво для розпусти (ст. 302 КК України) або при наявності примусу як сутенерство чи втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК України).

Розглядаючи питання відмежування торгівлі людьми від грубого порушення угоди про працю українського громадянина за межами України (ч. 2 ст. 173 КК України) необхідно враховувати, що конкуренція між зазначеними нормами можлива в ситуаціях, коли мова йде про примусову працю. При цьому слід враховувати, що грубе порушення угоди при працю буде мати місце лише за наявності трудової угоди, яку було укладено без застосування способів передбачених ст. 149 КК України. Стаття 173 передбачає дії роботодавця, коли він виходить за межі домовленості, і шляхом обману, зловживання довірою примушує працівника виконувати роботу, не передбачену обумовленою угодою. Тобто торгівля людьми відрізняється від злочину передбаченого ст. 173 КК України тим, що торговець використовує обман, шантаж, уразливий стан, насильство або інші передбачені ст. 149 КК України способи вже під час вербування особи, усвідомлюючи при цьому подальшу мету її експлуатації.

На підставі вище викладеного автор робить висновок, що нова редакція статті 149 КК України, яка передбачає кримінально-правову відповідальність за торгівлю людьми, хоча на даний час і має певні недоліки, але може достатньо ефективно застосовуватися на практиці. Обов'язковою умовою подальшого використання норм цієї статті – формулювання єдиного підходу до тлумачення норм статті та відмежування торгівлі людьми або здійснення іншої незаконної угоди щодо людини від суміжних складів злочинів.

Література:

1. Закон України про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією // *Голос України*. – 2006. – № 26.
2. Козак В.А. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми: проблема об'єкту злочину // *Проблеми законодавства*. – 2002 – № 52 – С.193 –198.

3. Кримінальний кодекс України. Офіційний текст прийнятий Верховною Радою України 5 квітня 2001 р // Відомості Верховної Ради України, 2001 р., №25-26, С.131

4. Лизогуб Я. Ст.. 149 і ст.. 332 ККУ: окремі проблеми законодавчого викладу. Узгодженості та тлумачення // Адвокат – 2005 - № 7 – С. 9 – 12.

ОСОБА ПОТЕРПІЛОГО ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Нестерук Алла Вікторівна

ад'юнкт кафедри криміналістики Київського національного університету внутрішніх справ

Важливим елементом криміналістичної характеристики злочинів є особа потерпілого. Система ознак, що стосуються особи потерпілого, має складну структуру. У літературних джерелах зазначається, що вона охоплює загальні демографічні ознаки (стать, вік, місце проживання, роботи та навчання, професія, фах, освіта та ін.), дані про спосіб життя, риси характеру, навички і схильності, зв'язки і стосунки. Відомості про потерпілого включають також дані про його віктимність.

Особа потерпілого – досить складний у криміналістичному відношенні елемент, який змінює своє становище залежно від категорії злочину, виду злочинного посягання, наявності або відсутності зв'язків між потерпілим і злочинцем, психологічних особливостей потерпілого, його рольових функцій до і під час учинення злочину.

Термін «потерпілий» - означає людину, що зазнала матеріальних втрат, кривди, чогось тяжкого, неприємного, дістала фізичну або моральну травму.

Поведінка потерпілого розрізняється по етапах: поведінка, що передуює злочину, період безпосереднього скоєння злочину і період після вчинення злочину.

Вивчення особливостей поведінки потерпілого, що передували злочину, дозволяє глибше зрозуміти причини шахрайських дій, встановити важливі особливості його поведінки.

Аналіз поведінки жертви в процесі вчинення злочину сприяє виявленню умов, що полегшують шахраєві реалізацію його злочинних намірів, і оперуючи соціальними цінностями розробити методику усунення цих чинників.

Знання реакції і наступних дій потерпілого після заволодіння його майном дозволяє досліджувати позицію, яку займає потерпілий по відношенню до своїх правових і моральних обов'язків і його бажання

сприяти правоохоронним органам для здійснення правосуддя. Розкриття цієї складової поведінки жертви злочину дозволить істотно вплинути на ефективність діяльності правоохоронних органів по розкриттю і розслідуванню шахрайських посягань.

Діяльність по розслідуванню шахрайських посягань передбачає не лише рішення завдань по встановленню, затриманню і притягненню до кримінальної відповідальності осіб, винних в скоєнні злочину. У сферу діяльності слідчого входить також вивчення механізму кожного злочину, виявлення об'єктивних і суб'єктивних ознак, які сприяють вчиненню злочинів і розробка заходів по їх попередженню.

Практика боротьби з шахрайством свідчить про те, що злочини даної категорії є результатом певних стосунків між потерпілим і шахраєм. Між можливою жертвою і потенційним злочинцем складаються специфічні стосунки, на основі яких вчиняється злочин. Тобто, ще до вчинення злочину виникають і встановлюються складні зв'язки, які утворюють цілий комплекс стосунків, результатом яких є сам факт шахрайського посягання.

Тому усебічне вивчення особи потерпілого від шахрайства і його поведінки має не менше значення, ніж знання особистих якостей і поведінки шахрая.

Знання різних видів зв'язку «потерпілий - злочинець» допомагає в аналізі вихідної інформації про подію злочину, особу, що його вчинила, і жертву злочинного посягання. Воно може бути використано й при побудові слідчих версій, дозволяючи врахувати найбільш ймовірні варіанти утворення та розвитку такого зв'язку.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ

Нішніанідзе Тімур

здобувач кафедри криміналістичних експертиз Київського національного університету внутрішніх справ

1. У науці всі частіше досліджується проблеми різних видів забезпечення конкретних областей людської діяльності з метою підвищення ефективності її здійснення. При цьому під забезпеченням, як правило, розуміють дії, спрямовані на постачання всім необхідним у потрібній кількості й створення необхідних умов для здійснення чого-небудь. В такому аспекті варто розглядати й забезпечення діяльності по використанню спеціальних криміналістичних знань і науково-технічних засобів при розслідуванні вбивств.

2. Техніко-криміналістичне забезпечення в широкому змісті слова є регламентованою певними нормативними актами діяльністю науково-дослідних, судово-експертних і інших установ, а також відповідних посадових осіб, на які покладений обов'язок по розробці й реалізації комплексу взаємозалежних заходів з метою створення оптимальних умов ефективного використання спеціальних знань і науково-технічних засобів під час розкриття і розслідування вбивств.

Під техніко-криміналістичним забезпеченням розкриття і розслідування вбивств, у вузькому змісті, варто розуміти комплекти науково-технічних засобів, якими повинні забезпечуватися конкретні учасники процесу розслідування відповідно до їх компетенції, і комплексу знань, умінь і навичок, якими ці учасники повинні володіти, щоб успішно використовувати такі засоби.

3. Успішне виконання завдань техніко-криміналістичного забезпечення розкриття й розслідування убивств можливо лише в тому випадку, якщо воно розвивається за такими взаємозалежними напрямками: удосконалювання й розробка нових наукових методів і технічних засобів на основі останніх досягнень науково-технічного прогресу; організація роботи з виготовлення, придбання, розподілу науково-технічних засобів і підтримка їх у придатному для експлуатації стані, для того щоб з їхньою допомогою учасники діяльності по розкриттю й розслідуванню убивств могли б реалізувати свої спеціальні знання; удосконалювання техніко-криміналістичної підготовки випускників юридичних вузів і працівників правоохоронних органів з метою набуття ними необхідних спеціальних знань, умінь і навичок.

4. Техніко-криміналістичне забезпечення розкриття й розслідування убивств, як і будь-яка діяльність, повинне відповідати певним принципам, інакше неможливе успішне виконання поставлених завдань. Принципами техніко-криміналістичного забезпечення розкриття й розслідування убивств, є такі: а) відповідність техніко-криміналістичного забезпечення сучасному рівню розвитку науки й техніки; б) відповідність і не суперечливість техніко-криміналістичного забезпечення кримінально-процесуальному закону й іншим нормативним актам, які регулюють діяльність по розкриттю та розслідуванню вбивств; в) поєднання плановості й динамічності техніко-криміналістичного забезпечення; г) повсюдність і безперервність техніко-криміналістичного забезпечення; д) економічність і раціональна організація техніко-криміналістичного забезпечення; е) диференційованість техніко-криміналістичного забезпечення залежно від процесуального положення учасників кримінального процесу; ж) комплексність техніко-криміналістичного забезпечення.

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ У СФЕРІ РОЗВИТКУ НЕПОВНОЛІТНІХ: ПИТАННЯ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ

Семчук Наталя Олександрівна

здобувач Київського національного університету внутрішніх справ

Діючий Кримінальний кодекс України не містить самостійного розділу, присвяченого злочинам проти неповнолітніх і кримінально-правові норми, які охороняють їх права та інтереси, розташовані в різних розділах Особливої частини КК України. Хоча ці норми і не зведені в єдиний розділ, але об'єднані безпосереднім об'єктом складу злочину. Багато злочинів проти неповнолітніх за своєю суттю є багатооб'єктними, тому виділення серед всієї сукупності злочинів саме тих, які посягають на права неповнолітніх, потребує детального аналізу багатьох розділів КК України.

До злочинів проти моральності у сфері розвитку неповнолітніх слід, на думку В.А. Ломако [1, с. 294], В.В. Вітвицької [2, с. 10], Л.С. Кучанської [3, с. 8], включати посягання, передбачені Розділом XIII КК України «Злочини проти громадського порядку та моральності», і до них, зокрема, належать: ч. 2 ст. 299 (жорстоке поводження з тваринами), ч. ч. 2, 3 ст. 300 (ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості), ч. ч. 2, 3 ст. 301 (ввезення, виготовлення, збут, розповсюдження порнографічних предметів), ч. 3 ст. 302 (створення або утримання місць розпусти і звідництва), ч. ч. 3, 4 ст. 303 (сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією), ст. 304 (втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність).

Як бачимо, всі дані злочини визначені тим, що завдають неповнолітнім моральну шкоду і включення цих злочинів до діянь, які посягають на моральність у сфері розвитку неповнолітніх, є загальноприйнятим. Тим не менш, коло цих злочинів не обмежене лише вміщеними в Розділі XIII КК України посяганнями, а є дещо ширшим. Так, вартою уваги є думка С.Г. Киренко, який до злочинів проти моральності неповнолітніх включає злочин, передбачений ч. 2 ст. 181 КК України: «посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів, поєднані із втягуванням в діяльність групи неповнолітніх» [4, с. 16].

Крім того, до переліку даної групи злочинів варто включати посягання, передбачені ст. 150 КК України «експлуатація дітей», оскільки дані дії в усіх випадках спричиняють скоріше моральну, ніж фізичну шкоду неповнолітньому.

Також злочин, передбачений ст. 150-1 «використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом», який є новелою законодавства, теж передбачає нанесення саме моральної шкоди.

Також, в зв'язку з останніми змінами до законодавства, було змінено редакції ст.ст. 300 [5, с. 17] і 301 [6, с. 32] КК України. В зв'язку з даними змінами, вважаємо, що тепер до злочинів проти моральності у сфері розвитку неповнолітніх потрібно включати не лише злочини, передбачені ч. ч. 2,3 ст. 301, а й передбачені ч. ч. 4 і 5 ст. 301 КК.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що до посягань проти моральності у сфері розвитку неповнолітніх належать злочини, передбачені ч. 2 ст. 299, ч. ч. 2, 3 ст. 300, ч. ч. 2, 3, 4, 5 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. ч. 3, 4 ст. 303, ст. 304, ч. 2 ст. 181, ст. 150, ст. 150-1 КК України.

Література:

1. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / [М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін.] ; під ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. К.: Юрінком Інтер, 2007. – 624 с.
2. Вітвицька В. В. Кримінологічні проблеми попередження злочинних посягань на моральний і фізичний розвиток неповнолітніх.: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.В. Вітвицька. – К., 2002. – 24 с.
3. Кучанська Л. С. Поняття та система злочинів проти моральності в кримінальному праві України: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Л. С. Кучанська. – О., 2007. – 19 с.
4. Киренко С. Г. Проблеми захисту прав неповнолітніх кримінальним законодавством України: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / С.Г. Киренко . – К., 2003. – 24 с.
5. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості» від 5 лист. 2009 р. // Офіційний вісник України. – 2009. – № 93. – Ст. 17.
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії розповсюдженню дитячої порнографії» від 20 січ. 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 8. – Ст. 32.

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ РОЗКРИТТЯ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНИХ УБИВСТВ

Синявський Сергій Михайлович

*здобувач кафедри організації оперативно-розшукової діяльності
Київського національного університету внутрішніх справ*

1. Елементами планування розкриття злочину є постановка завдання, визначення шляхів і способів його виконання, послідовності проведення необхідних дій, розміщення наявних сил і засобів тощо. Така розумова діяльність оперативного працівника спрямована на побудову уявної моделі всього процесу розкриття злочину, матеріальним вираженням якої є письмовий або графічний план.

2. Важливим етапом планування розкриття серійних сексуальних убивств є діяльність по виявленню серії аналізованих злочинів, що являє собою складний процес пошуку й аналізу інформації про повторювані закономірності в ряді злочинів, які носять сексуальний характер, з подібними обставинами, груп системоутворюючих ознак «серії». До них входять дані: про жертв убивств; місця і час нападів; обставини, які вказують на характер дій злочинця, особливо його «почерк»; знаряддя злочинів, інші дані.

3. Оперативно-розшукова практика показує можливість використання у встановленні осіб, які вчинили серійні сексуальні вбивства без очевидців, узагальнених фахівцями відомостей про осіб, які ймовірно могли їх вчинити. Зокрема, мають розшукове значення характеристики осіб, що вчинили сексуальні вбивства, які можуть бути покладені в основу оперативно-розшукових характеристик цих злочинів, визначають специфіку організації й тактики оперативно-розшукової роботи з конкретних злочинів.

4. Доцільно відзначити значимість взаємодії працівників карного розшуку зі слідчим при плануванні розкриття серійних сексуальних убивств. Іноді інформація, значима для розкриття серії вбивств відома працівникам одного підрозділу й невідома працівникам іншого, що безпосередньо займається цієї «серією». У свою чергу, з деяких причин окремі епізоди «серії» можуть розслідувати слідчі різних підрозділів органів внутрішніх справ.

5. Особливе значення при плануванні розкриття серійних сексуальних убивств варто приділяти участі психологів. Традиційно основні форми використання їхніх спеціальних знань під час оперативно-розшукової роботи такі: а) участь у розробці «розшукових портретів» осіб, які вчинили серійні сексуальні вбивства; б) вироблення оптимальної тактики окремих розшукових дій та оперативно-розшукових заходів з

урахуванням індивідуальних характеристик осіб, які цікавлять оперативних працівників; в) проведення попередніх досліджень різних об'єктів. Для оперативної роботи безперечно важливі мають консультативні висновки й думки фахівців психологів.

6. Оперативні працівники плануючи діяльність по розкриттю серійних сексуальних убивств повинні прагнути: а) до підвищення оперативності виявлення серійних сексуальних убивств за рахунок більш чіткої інформаційно-аналітичної роботи, поліпшення поінформованості працівників слідчих і оперативно-розшукових підрозділів, у тому числі підрозділів з різною підпорядкованістю; б) до більш широкого залучення фахівців до виявлення й діагностики серійних убивств; в) до забезпечення своєчасного об'єднання кримінальних справ про такі вбивства.

СИТУАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ПОДІЇ, ЯК МЕТОД РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА ФАКТОМ КРИМІНАЛЬНОГО ВИБУХУ

Старушкевич Анатолій Володимирович

*кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри криміналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Ситуаційний аналіз події за фактом кримінального вибуху для висунення версій щодо причетних до цього осіб, як один із методів розслідування, ґрунтується на ситуаційному аналізі часу, місця, конкретних умов і обставин події з погляду способів і засобів вчинення вибухів, механізму утворення слідів, висунення версій про причетних до цього осіб. Такий метод є найбільш ефективним на початковому етапі — огляді місця події і розшуку підозрюваних осіб за «гарячими слідами».

Використання такого методу передбачає, в першу чергу, оперативну роботу з «роззявами» на місці події. Слід враховувати психологічний фактор рецидиву повернення «підричника» до місця вибуху. Такий фактор обумовлений тим, що в момент вчинення вибуху «підричник», як правило, не бачить конкретних результатів вчиненого злочину або причин відмови вибуху, а цікавість щодо одержаного ефекту тягне його на місце злочину.

Одночасний аналіз слідів на місці події слідчим і експертом-вибухотехніком дає можливість оцінити наявність можливих явних візуальних слідів, які можуть знаходитися на видимих частинах одягу і тіла злочинця або таких, які могли на ньому виникнути в результаті вчиненого вибуху.

Активна участь експертів-вибухотехніків у ході висунення слідчих та розшукових версій, що ґрунтується на ситуаційному аналізі події, дає позитивний результат під час тактичної реалізації версій.

Слід враховувати, що інформацію, яка сприяє розслідуванню конкретної кримінальної справи, можна одержати, порівнюючи дані нерозкритих злочинів цієї ж категорії. До загальних ознак схожості вчинених злочинів можуть відноситися такі: а) час і місце вчинення вибухів; б) мотиви і об'єкти посягання; в) місця встановлення і знешкоджених вибухових пристроїв; г) тип вибухової речовини, яка використовувалася і засобів підривання, тип військових боєприпасів, що використовувалися; д) маркувальні дані на промислових вибухових пристроях і різних комплектуючих; е) спосіб приведенні у дію вибухових пристроїв; є) тип корпусу і камуфляжу вибухового пристрою; ж) професійний почерк виготовлювача елементів вибухового пристрою, виконавця вибуху або мінування тощо.

До індивідуальних ознак, які ґрунтуються на результатах криміналістичних експертиз, можуть відноситися: а) сліди особи злочинця; б) сліди виготовлення складових частин вибухового пристрою і інструмент, який використовувався для таких цілей; в) марки промислових та саморобних вибухових речовин, які рідко зустрічаються, особисті знаки (тавро), залишені на вибуховому пристрої або на місці злочину тощо.

У разі наявності певної бази даних можливим є об'єднання матеріалів кримінальних справ за сукупністю загальних, а в подальшому - за індивідуальними ознаками вчинених злочинів. Співставлення даних нерозкритих злочинів із матеріалами конкретної кримінальної справи для об'єднання дає позитивний результат при умові активного використання спеціальних знань експертів.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Старушкевич Анатолій Володимирович
кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри криміналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Все більшого значення в роботі правоохоронних органів країн Європейського Союзу, які протидіють фінансовим злочинам, набувають сучасні інформаційно-аналітичні технології, створення й аналіз банків даних, що охоплюють значний перелік інформації, зокрема раніше виявлені порушення, підозрілі фінансові операції тощо.

Спільними зусиллями поліцейських органів провідних зарубіжних країн і ряду міжнародних спеціалізованих структур в останні роки

розроблені досить ефективні методики відстежування фінансових операцій з легалізації незаконних доходів. Засновані вони на широкомасштабному використанні електронно-обчислювальної техніки. Суть їх полягає в тому, що, крім обов'язкових повідомлень про підозрілі фінансові операції, компетентні адміністративні органи цих країн орієнтуються на систематичний збір і аналіз інформації з руху капіталів. В основу таких систем покладені звіти кредитно-фінансових інститутів про операції на великі (вище «граничної») суми (встановлені уповноваженими державними органами) і про підозрілі операції, а також електронне зіставлення й первинний аналіз документів, за результатами яких конкретні особи або фірми можуть бути взяті в активну оперативно-фінансову розробку. За допомогою комп'ютерної техніки слідчим вдається пов'язати між собою окремі фрагменти інформації, які на перший погляд не мають один до одного ніякого стосунку. Завдяки цьому з'являються важливі докази й переконлива доказова база. Найскладніше в даному процесі — знайти ту єдино правильну «дороговказну нитку», що повинна ідентифікувати й пов'язати воедино фрагменти інформації, яка стосується конкретної справи. Роль цієї «нитки» виконує спеціальне програмне забезпечення.

Пакети таких програм створені й активно використовуються відповідними службами ряду західноєвропейських країн. Програмне забезпечення реалізує на практиці метод так званої «вільної вибірки тексту» (tree text retrieval), що дозволяє здійснювати введення/вивід даних практично в будь-якому форматі. Комп'ютер сам шукає зв'язок між окремими фактами (подіями, конкретними особами та ін.) і виводить добірку цих матеріалів на комп'ютер фінансиста-аналітика. Однак це не єдиний метод пошуку розрізнених і «захованих» у різних банківських й поліцейських файлах даних і проведення аналізу на базі відібраної з файлів інформації. Англійська компанія ICL розробила оригінальний, заснований на контент-аналізі метод, що одержав назву CAFS (Contents Addressable Rle Store).

Цей метод полягає в тому, що у закритій комп'ютерній мережі використані спеціалізовані процесори двох видів: процесори селекції, які «переглядають» значні масиви даних з метою виявлення «ділянки перекриття», і так звані «кворум-процесори», що виконують прямі запити зацікавлених державних структур. Зчитування даних з дискових накопичувачів і їхній попередній аналіз здійснюються практично в режимі реального часу.

Значне поширення серед служб фінансового контролю одержали в останні роки сучасні поліцейські методики виявлення підозрілих осіб і одержання на їх основі розгалуженої системи інформації. Зокрема, досить популярними стали такі розроблені німецькими фахівцями методи (і

відповідне програмне забезпечення), як «пошукова кореляція» (Fahndungsabgleich) і «мережне виявлення», або «растровий пошук» (Ermittlungsraster).

Метод «пошукової кореляції» полягає в дослідженні значних масивів даних, накопичених різними державними й приватними структурами, з метою визначення особи підозрюваного на підставі інформації про факти протизаконних дій невстановлених осіб.

Метод «мережного виявлення» найбільш активно застосовується в останні роки, його метою є вихід на осіб, які цікавлять правоохоронні органи, шляхом ретельного просіювання значних масивів персональної інформації. Цей метод дозволяє досить ефективно використовувати численні банки даних державних і приватних організацій та установ для виявлення (на підставі прямих і непрямих ознак) конкретних осіб, що є носіями характерних ознак, які дають правоохоронним органам підстави для організації цілеспрямованих пошукових заходів з використанням спеціальних методів і оперативних засобів.

Використання сучасних інформаційно-аналітичних технологій допомагає спеціалізованим підрозділам країн Європейського Союзу ефективно протидіяти злочинним проявам у фінансовій сфері держави, зокрема при потребі ідентифікувати осіб, які вчиняють такі злочини, відстежувати фінансові потоки у сфері наркобізнесу, протидіяти несплаті податків, перекривати шляхи фінансування тероризму, виявляти зловживання у бюджетній системі держави. Такий широкий спектр позитивних напрямів використання інформаційно-аналітичних технологій у правоохоронній діяльності окупає сторницею вкладені в нього державні фінанси.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРИСЛИВИХ УБИВСТВ

Чорний Андрій Михайлович

здобувач кафедри криміналістики Київського національного університету внутрішніх справ

1. При розслідуванні убивств призначення і проведення судових експертиз інколи має вирішальне значення в розкритті таких злочинів і викритті винних. Як правило по такій категорії справ призначаються традиційні експертизи - судово-медична, криміналістичні, зокрема трасологічна за слідами рук, ніг, різних предметів, збрарядь і т.ін. В останні роки спостерігається розмаїтість експертиз, що викликано пришвидшеним розвитком криміналістики, судової медицини, розширенням можливостей експертних досліджень, підвищеною складністю слідчих ситуацій,

професіоналізмом злочинців, використанням ними різноманітних хитрощів та інсценувань. Сьогодні, по справах про корисливі вбивства все частіше призначаються почеркознавчі, фоноскопичні, вибухотехнічні, пожежно-технічної й інші експертизи. Поширення набули дослідження мікрослідів і мікрооб'єктів.

2. Можливості експертиз значні, однак не безмежні, і не можна від них очікувати відповіді на всі питання, які цікавлять слідство. У першу чергу, це відноситься до судово-психологічної експертизи. В останні роки вона частіше призначається саме по справах про неочевидні вбивства й, як правило, у тих випадках, коли немає об'єктивних доказів. Їх відсутність заповнює висновками зазначеної експертизи замість того, щоб вести їх пошук слідчим і оперативним шляхами. Нерідко перед цією експертизою ставлять правові запитання, а часом просто неприпустимі.

3. В останні роки призначаються експертизи засновані на науковій базі, однак ще недостатньо випробувані. В основному це ті, які можуть виконати лише окремі експерти, що спеціалізуються в конкретній науковій галузі. Діагностичне значення таких експертиз вкрай велике, однак їх висновки можуть бути покладені в основу обвинувачення лише за наявності інших доказів.

4. У судово-слідчій практиці набувають поширення експертизи, наукова вірогідність яких небезперечна, і, більше того, досить проблематична. Їх дані можна приймати до відома, однак будувати на них обвинувачення проблематично. Так, вже багато років йде полеміка навколо одорологічних експертиз. Високий ступінь нюху собак ніким вже не заперчується, однак його механізм невідомий, поведінка тварин поясненню не підлягає. Якщо інструментальний метод дослідження можна провести й перевірити ще раз, то відносно собак це неможливо, ніхто ніколи не зможе сказати, чому собака обрала один об'єкт, а не інший. Помилки при цьому можливі. Тому до результатів таких експертиз потрібно ставитися вкрай критично.

5. Експертні висновки по справах про неочевидні корисливі вбивства нерідко набувають значення основних доказів. У відповідності до кримінально-процесуального законодавства України, кожний доказ перевіряють з погляду відносимості, допустимості, вірогідності, а в цілому - достатності для вирішення кримінальної справи. Слідчий є суб'єктом такої оцінки. Повністю уникнути експертних помилок не можна, помилкові висновки можуть бути при будь-якій експертизі. Обумовлені вони таким: недосконалістю експертних методик, недостатньою компетенцією експерта, його сумлінною оманною, недоглядами при одержанні порівняльних зразків і ін. При цьому слід враховувати елементарну недбалість, поверхнєве відношення до справи і навіть фальсифікації.

ДІЯЛЬНІСТЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УМОВАХ ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

*Довгополик Анна Анатоліївна
аспірант кафедри адміністративного та господарського права
юридичного факультету Запорізького національного університету*

Завершився процес Виборів Президента України 2010 року, країна здобула свого Гаранта. Питання політичних змін в Україні в сучасних умовах набуває особливої актуальності. Політичні зміни – це особливий тип соціальних перемін у владному механізмі регуляції суспільства; трансформації всередині інституційних структур або їх якісна заміна, зумовлена соціальними перетвореннями.

Політичні зміни, що наразі назрівають у нашій країні, звісно, торкнуться всіх сфер суспільного життя. Не можуть вони не позначитися і на кредитних спілках, їх діяльності та перспективах розвитку. Варто зазначити, що в Україні діє новий склад Кабінету міністрів України на чолі з новопризначеним Прем'єр-міністром України Миколою Азаровим.

Відбулися зміни і у рамках діяльності державного регулятора кредитних спілок – у Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг (далі – Держфінпослуг).

Попередній Голова Держфінпослуг Володимир Суслов подав у відставку у зв'язку з морально-етичними міркуваннями у зв'язку з тим, що відповідно до Угоди про створення Коаліції депутатських фракцій [1] посада Голови Держфінпослуг відійшла до фракції Комуністичної партії України. Відставка була прийнята 22 березня 2010 року [2]. Головою Держфінпослуг призначений Василь Волга [3]. Надалі він готовий продовжувати політику свого попередника, займатися безпосередньо учасниками ринку фінансових послуг, посилювати фінансування задля зростання технологічної складової діяльності Держфінпослуг. Окрім боротьби за збільшення бюджетного фінансування пропонує й інші способи збільшення фінансування, наприклад – створення навчального закладу на базі Держфінпослуг і т.п.

Таким чином, можна підсумувати, що закономірним процесом після змін сфер впливу на політичній арені є політичні зміни. Їх впровадження буде відчутним для різних сфер суспільного життя. Однак під час політичних змін досить важливою залишається проблема стабільності. Адже, політичні зміни, направлені на покращення правового становища, не повинні фактично його погіршувати. У сфері кредитних спілок

розпочався процес політичних змін зі зміни голови Держфінпослуг, однак, насправді, вітчизняні кредитні спілки потребують державної підтримки, збереження позицій на фінансовому ринку та відновлення постійного зростання фінансового становища.

Література:

1. Про створення Коаліції депутатських фракцій "Стабільність і реформи" у Верховній Раді України шостого скликання: Угода від 11.03.2010 // Голос України. – 2010. – № 46.
2. Про відставку Суслів В.І.: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 576-р від 22.03.2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Про призначення Волги В.О. Головою Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 577-р від 22.03.2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/npd/list?npdList_stind=1

КОМПЕТЕНЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНСПЕКЦІЇ ЯКОСТІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ МОЗ УКРАЇНИ В СФЕРІ ІМПОРТУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Мандичев Денис Вадимович

аспірант Харківського Національного університету внутрішніх справ

Держлікінспекція МОЗ є державним органом контролю, що видає висновок про якість ввезених лікарських засобів (один раз на всю серію лікарських засобів за умови, що така серія ввозиться одним суб'єктом господарювання).

Держлікінспекція МОЗ здійснює державний контроль шляхом проведення: 1) експертизи поданих документів; 2) перевірки вантажу на відповідність митній декларації.

Тобто йдеться тільки про візуальний контроль, і за загальним правилом Держлікінспекція повинна здійснити такий контроль протягом трьох робочих днів з дня одержання заявки про бажання суб'єкта ЗЕД одержати сертифікат якості (без якого легальна реалізація продукції неможлива).

У виняткових випадках може бути призначений лабораторний аналіз (в разі, коли: упаковка не відповідає поданому суб'єктом господарювання зразку; упаковка пошкоджена, якщо таке пошкодження може негативно вплинути на відповідність серії лікарського засобу встановленим вимогам специфікації якості; обіг інших серій таких лікарських засобів заборонено

і такі лікарські засоби було вилучено з обігу в установленому порядку і т.ін.).

Важливо підкреслили, що навіть за наявності вказаних вище підстав, лабораторний аналіз не буде проводитись у разі, коли є документ уповноваженого органу країни, де вироблено лікарські засоби, що підтверджує наявність у виробника ліцензії на виробництво лікарських засобів, та/або документ, що підтверджує відповідність виробника лікарських засобів вимогам належної виробничої практики, видано відповідним органом держави - члена Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Японії або країни, яка входить до міжнародної системи співробітництва фармацевтичних інспекцій.

Отже, лабораторний аналіз – тільки для ліків з Конго, Індії, Нігерії... . Не має підстав для смутку – тому як якість та кількість лабораторій Держлікінспекцій в Україні не є адекватними сучасним фармтехнологіям. Ще треба брати до уваги норми Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», згідно з яким витрати, пов'язані з відбором, доставкою та проведенням лабораторного аналізу зразків лікарських засобів, фінансуються за рахунок органів державного контролю. І лише в разі підтвердження невідповідності якості лікарських засобів суб'єкт господарювання зобов'язаний відшкодувати витрати. Це до питання про належне фінансування.

Звертаємо увагу на термінологію, що міститься у вказаних вище законах: в одних йдеться про лікарські засоби, медичну продукцію, в інших про фармацевтичну продукцію. Виникає законне питання – що таке фармацевтична продукція і чим вона відрізняється від лікарських засобів та виробів медичного призначення. Відповідь шукаємо в роботах фахівців з фармакології. Фахівці в сфері фармакології відзначають, що термін «лікарський засіб» — неконкретний за своїм змістовним значенням з фармацевтичної точки зору (хоча й використовується в Законі України «Про лікарські засоби»). Термін «лікарські засоби» включає до себе як діючі речовини (субстанції), так і готові лікарські форми (лікарські препарати, ліки, медикаменти); гомеопатичні засоби; засоби, які використовуються для діагностики; лікарські косметичні засоби та лікарські домішки до харчових продуктів.

Ознаки ж готової (а не вихідної сировини) продукції підкреслює та визначає термін «фармацевтична продукція». Важливо, що у протоколі про вступ України до Світової організації торгівлі використовується саме термін «фармацевтична продукція». (Графік зобов'язань по товарах з додатками. Додаток до Фармацевтичної Продукції. Додаток IV. Проміжні, складові речовини, що використовуються для виробництва готової (кінцевої) фармацевтичної продукції, що звільняються від мита).

Світовий досвід свідчить про те, що базові терміни повинні бути не тільки зрозумілими, але й точними, а їх поняття не можуть бути неконкретними і трактуватися двояко за змістом. Отже, професійна термінологія як понятійний інструмент інформації повинна найбільш вдало відбивати зміст та рівень розвитку галузі, забезпечувати зрозумілий та надійний зв'язок національного законодавства з вимогами ВООЗ та нормативними документами інших країн.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Різник Юрій Сергійович

студент юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Курилюк Віктор Степанович

студент юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Пріоритетним завданням держави Конституція України проголосила захист прав і свобод людини, з чим пов'язані значні зміни в соціально-політичному та економічному житті.

Відомо, що економічні, політичні, соціальні права людини можуть бути реалізовані нею як самостійно, так і через відповідні об'єднання громадян – в тому числі визнані юридичними особами, до яких чинне законодавство відносить політичні партії, громадські та релігійні організації. Також громадянин може бути власником або співвласником приватних та колективних підприємств, господарських товариств.

Питання адміністративної відповідальності юридичних осіб завжди були актуальними для адміністративно-правової науки, однак, за радянських часів, при існуванні планової економіки, фактично повного одержавлення власності та централізованого управління вони не мали такого великого практичного значення як нині. В наш час, за умов коли переважна більшість юридичних осіб не перебуває у прямій підпорядкованості державних органів, заснована не на державній формі власності, необхідність забезпечення державної дисципліни в різних сферах суспільного життя не відпала, а навпаки, значно загострилась. Юридичні особи здатні акумулювати значно більші фінансові, матеріальні, інтелектуальні ресурси для досягнення своєї мети, ніж окрема фізична особа, що має як позитивну, так і негативну сторону, оскільки порушення встановленого порядку управління та державної дисципліни, скоєне юридичною особою, може завдати значно більшу шкоду державі і

суспільству, ніж проступок окремої фізичної особи. Проблема адміністративної відповідальності юридичних осіб характеризується тим, що вона недостатньо науково розроблена і висвітлена у юридичній літературі.

Адміністративна відповідальність юридичних осіб має за мету протистояти таким правопорушенням, захищати законні права та інтереси громадян, держави, інших юридичних осіб, встановлений порядок управління, а також забезпечувати відновлення порушених прав та відшкодування втрат, що виникли в результаті правопорушення, тягти для правопорушника обтяжливі наслідки організаційного та матеріального характеру.

Більше 30 законів України, що прийняті за останні 10 років присвячені встановленню та регламентації відповідальності юридичних осіб за скоєння ними правопорушень. До їх числа належать закони України “Про об’єднання громадян”, «Про відповідальність підприємств, їх об’єднань, установ та організацій за порушення у сфері містобудування», “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності” та ін. Однак єдиний кодифікований акт з цього приводу відсутній. Це викликає спірні тлумачення окремих положень чинного законодавства, ускладнює його застосування на практиці, а також робить непростим проведення чіткої межі між адміністративною відповідальністю юридичних осіб та іншими видами відповідальності і державного примусу. Іноді можна зустрітись з твердженням, що відповідальність юридичних осіб за порушення, скоєні у сфері державного управління, не є адміністративною, оскільки не може застосовуватись у відповідності з приписами Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП). Дійсно, у Рішенні Конституційного Суду України від 30 травня 2001 р. № 7рн/2001 ”Справа про відповідальність юридичних осіб”, за яким фактично юридичні особи не визнані суб’єктами адміністративної відповідальності. Виходячи з рішення Конституційного Суду України можна сказати, що, адміністративна відповідальність юридичних осіб не може наступати у відповідності з КУпАП та регулюватись його приписами, однак не можна ігнорувати той факт, що вона (така відповідальність) існує, передбачена чинним законодавством, визнається науковцями і застосовується в практичній діяльності.

В цьому зв’язку теоретичне та практичне значення має встановлення загальних засад адміністративної відповідальності юридичних осіб, її підстав, уніфікованого порядку притягнення до відповідальності, чіткого переліку стягнень, які можуть бути до них застосовані. Важливим є визначення напрямків приведення в систему, удосконалення і

впорядкування законодавства, присвяченого адміністративній відповідальності юридичних осіб.

Адміністративна відповідальність не може ґрунтуватися ні на припущеннях, ні за аналогією. Адміністративна відповідальність особи має індивідуальний характер. Штрафи, фінансові санкції та інші їх види застосовуються як засіб примусу або впливу до підприємств, закладів, установ за порушення порядку і правового господарювання у сфері економічної діяльності.

На нашу думку, застосування адміністративної відповідальності до юридичних осіб може слугувати підґрунтям для ухилення безпосередніх винуватців від відповідальності. Увесь тягар ляже на підприємство, колектив, який зовсім не причетний до правопорушення у сфері економіки. Держава отримує результат у вигляді настання неприємних наслідків для юридичних осіб, які будуть перекладені на конкретних працівників у вигляді позбавлення премій, надбавок, інших заохочень, а з винної посадової особи держава може і не стягнути, оскільки державні інтереси вже знайшли свій захист.

Ми вважаємо, що остаточно законодавець поставив крапку в дискусії у Господарському кодексі України, який поряд з відшкодуванням збитків у сфері господарювання, штрафними та оперативно-господарськими санкціями встановив адміністративно-господарські санкції. Адміністративно-господарські санкції застосовуються за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності. Адміністративно-господарськими санкціями визнаються не лише заходи майнового характеру (штраф, вилучення прибутку, стягнення зборів), а й заходи організаційно-правового характеру (анулювання ліцензії, обмеження діяльності суб'єктів та інше), спрямовані на попередження та припинення правопорушення у вигляді негативних наслідків для правопорушника.

Відповідальність підприємств, установ і закладів у вигляді фінансових, штрафних санкцій, передбачену (встановлену) законами та іншими нормативними актами, яку деякі науковці вважають за адміністративну відповідальність юридичних осіб, є ні що інше як адміністративно-господарські санкції – одна із складових реально існуючої адміністративно-господарської відповідальності, якщо інше не визначено законом.

Отже, визнання юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності передчасне і в юридичній літературі ще ніхто переконливо не обґрунтував.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ

Шарий Юрій Анатолійович

*здобувач кафедри адміністративного та господарського права
юридичний факультет Запорізький національний університет*

Державна служба боротьби з економічною злочинністю (далі – ДСБЕЗ) має тривалу історію становлення. Датою початку її діяльності у незалежній Україні прийнято вважати 05 липня 1993 року [1]. Однак і до вказаного часу існували спеціалізовані підрозділи у системі органів внутрішніх справ, що вели цілеспрямовану боротьбу з корисливими злочинами економічної спрямованості: служба боротьби з розкраданнями соціалістичної власності (БРСВ), служба захисту економіки від злочинних посягань (ЗЕЗП).

Здобуття незалежності Україною та стрімкий розвиток вітчизняного законодавства стали причиною низки динамічних змін у політичному середовищі, розвитку нових форм власності, нових орієнтацій в економіці, тому і виникла нагальна потреба в утворенні служби, яка б вела боротьбу з правопорушеннями у сфері економіки, відведення їй відповідного місця в системі органів державної виконавчої влади та надання нових повноважень, які б забезпечили в нових умовах ефективно і своєчасне викриття злочинів економічної направленості.

За роки розбудови української держави ДСБЕЗ зайняла власну нішу у структурі органів виконавчої служби та у системі правоохоронних органів, діяльність яких спрямована на виконання завдань боротьби зі злочинністю в сфері економіки. Головне призначення ДСБЕЗ простежується у назві цієї служби і полягає у забезпеченні боротьби з економічною злочинністю на всій території держави. Ця стратегічна мета уточнена у нормативних актах різного рівня.

До нормативно закріплених функцій ДСБЕЗ у 1993 році приєдналась ще одна функція – участь у боротьбі з організованою злочинністю у сфері економіки, з кінця 1995 року – боротьба з корупцією, у 1997 році з'явилася функція боротьби з нецільовим використанням бюджетних коштів, злочинами на фондовому ринку, посяганнями на інтелектуальну власність, у 2001 році створено Управління оперативних розробок, підрозділи боротьби з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності та високих технологій, у бюджетній сфері, по боротьбі з хабарництвом.

Наразі ДСБЕЗ входить в загальну структуру Міністерства внутрішніх справ України, а саме віднесена до складу департаментів кримінальної міліції.

На сучасному етапі становлення державності основними завданнями ДСБЕЗ є: боротьба з хабарництвом та корупцією, створення сприятливого клімату для розвитку підприємництва та легального бізнесу, захисту вітчизняного товаровиробника від кримінального впливу, незаконної конкуренції, попередження та викриття зловживань з бюджетними коштами, викриття та припинення злочинних схем витоку бюджетних коштів у тіньову економіку, оперативне супроводження процесів законності роздержавлення, розпродажу і відчуження державного майна, припинення зловживань під час приватизації землі, упередження втрат держави від протиправної діяльності у паливно-енергетичному комплексі, сфері надровикористання, АПК, боротьба з правопорушеннями у сферах фінансових послуг, захист інтелектуальної власності, боротьба з комп'ютерною злочинністю, протидія легалізації (відмиванню) грошових коштів та іншого майна, здобутого злочинним шляхом, контрабанді.

Інший вектор діяльності ДСБЕЗ – це співпраця з іноземними колегами. Вже діють зв'язки практично з усіма країнами Європи, СНД і Сполучених Штатів Америки.

Важко переоцінити внесок служби у справу зміцнення економічної могутності нашої держави, захисту національного багатства, законних прав і інтересів учасників економічних відносин усіх форм власності, конституційних прав і свобод громадян.

Таким чином, можна підсумувати, що ДСБЕЗ сьогодні – це структурний підрозділ органу виконавчої влади, діяльність якого складалась історично, але функції і завдання його пристосовані до сучасних потреб сьогодення.

Література:

1. Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю: Постанова Кабінету Міністрів України № 510 від 05 липня 1993 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=510-93-%EF&key=4/UMfPEGznhhsSo.ZixCcDNDHdlzksFggkRbI1c>

**ВИДИ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ТОВАРОВИРОБНИКІВ У РИНКОВИХ УМОВАХ**

Антонюк Мар'яна Романівна

*студентка Юридичного інституту Прикарпатського Національного
університету імені Василя Стефаника*

Сільськогосподарське виробництво характеризується розгалуженістю договірних відносин і їх різноманітністю, що обумовлюється різновидами суб'єктів аграрних відносин, специфікою предмета договірних зобов'язань тощо. Ця специфіка водночас є і фактором, що об'єднує договірні відносини в цілісну систему в економіці України.

З метою досягнення як практичної, так і наукової мети в науці аграрного права України проводиться класифікація договірних відносин у сільському господарстві. Практичне значення класифікації договірних відносин в АПК полягає в наступному: 1) класифікація договірних відносин сільськогосподарських товаровиробників сприяє подальшому вдосконаленню і систематизації аграрного законодавства [1, с.427]; 2) класифікація договірних відносин в АПК має сприяти глибшому з'ясуванню їх природи і змісту, виявленню властивих їм спільних рис та особливостей окремих груп договірних відносин аграрних суб'єктів [2, с.37]; 3) договірні суб'єкти аграрного права мають можливість при встановленні взаємостосунків обрати найбільш прийнятну для них договірну форму, яка б оптимально забезпечувала реалізацію їх інтересів [3, с.14]; 4) класифікація договірних відносин має безпосереднє значення для практики організації та ведення сільськогосподарського виробництва.

Отже, поділ аграрно-правових договірних відносин на певні групи та види здійснюється з метою вирішення наукових питань, завдань нормотворчості, а також практичних завдань.

Оскільки сама галузь аграрного права України є самостійною комплексною галуззю, то з одного боку, аграрно-правова наука використовує загальноприйняті підходи до класифікації договірних відносин вироблені наукою цивільного права. З іншого боку, специфіка відносин у сфері аграрного виробництва сама по собі та в поєднанні зі специфікою їх законодавчого регулювання зумовлюють особливий підхід до класифікації договірних відносин у сільському господарстві.

Окрім того, на даний час, всі договірні відносини аграрних суб'єктів врегульовані переважно нормами цивільного права – загальними положеннями про правочини, зобов'язання та договір, а також нормами

щодо окремих видів зобов'язань. У зв'язку з цим наука аграрного права не може не враховувати системи договірних зобов'язальних відносин за Цивільним кодексом України від 16.01.2003 року, який поділяє їх на відносини: що опосередковують перехід права власності; пов'язані з передачею майна у тимчасове користування; про виконання робіт; щодо надання послуг; відносини про страхування; кредитно-розрахункові відносини; з приводу розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Наукову класифікацію договірних відносин в АПК можна проводити за різними ознаками (критеріями).

Так, В.П.Жушман класифікує договірні відносини в аграрному секторі економіки в залежності від предмета договірного зобов'язання на такі види: 1) договори по матеріально-технічному забезпеченню товаровиробників сільського господарства (договори оптової купівлі-продажу, поставки, лізингу, оренди, про надання і повернення бюджетної позики на постачання техніки); 2) договори по наданню суб'єктам аграрного виробництва послуг (договори будівельного підряду, на ремонт та технічне обслуговування, на агрохімічне обслуговування, на перевезення, на виконання авіаційно-хімічних робіт, на виконання робіт по терасуванню схилів, створенню полезахисних смуг, на полив сільськогосподарських культур); 3) договори по реалізації товаровиробниками виробленої сільськогосподарської продукції (договори контрактації, купівлі-продажу, міни, комісії, біржові угоди); 4) договори по науковому забезпеченню АПК (договори по запровадженню наукових розробок щодо вирощування нових сортів рослин, розведення нових видів порід худоби, застосування нових технологій виробництва тощо) [4, с.72].

На нашу думку, доцільно класифікувати договірні відносини у сільськогосподарському виробництві в залежності від суб'єктного складу на договірні відносини аграрних суб'єктів, що виникають: а) між фізичними особами; б) між юридичними особами; в) між фізичними та юридичними особами; г) між фізичними, юридичними особами та державою.

На наше переконання, договірні відносини у сільському господарстві за об'єктом можна поділити на договірні відносини, що виникають з приводу: 1) землі, земельних і майнових паїв; 2) грошей, грошових коштів; 3) продуктів тваринного і рослинного походження; 4) тварин і рослин; 5) науково-технічної інформації, породи тварин і сорту рослин – селекційних досягнень в рослинництві і тваринництві; 6) будівель, споруд, транспортних послуг тощо.

Оскільки об'єктами договірних відносин аграрних суб'єктів можуть бути майнові та немайнові блага, то відповідно й відносини бувають майнові та особисті немайнові.

Залежно від сфери у якій ці відносини виникають, вони поділяються на відносини у сфері рослинництва і тваринництва, а кожна з них у свою чергу, на відносини в насінництві, овочівництві, в бджільництві, рибництві та інші відносини [5, с.91].

Можна також назвати й інші види договірних відносин сільськогосподарських товаровиробників.

Так, за строком дії договірні відносини в АПК бувають таких видів: 1) короткострокові; 2) середньострокові; 3) довгострокові. Такий поділ характерний, зокрема для договірних відносин, що виникають з кредитного договору аграрних товаровиробників. У випадку коли критерієм класифікації є строки використання кредиту банку, то банківські кредитні відносини поділяються на: а) короткострокові – до одного року (можуть надаватися банками у разі тимчасових фінансових труднощів, що виникають у зв'язку з витратами виробництва та обігу, не забезпечених надходженнями коштів у відповідному періоді); б) середньострокові – до трьох років (можуть надаватись на оплату обладнання, поточні витрати, на фінансування капітальних вкладень); в) довгострокові – понад три роки (можуть надаватись для формування основних фондів. Об'єктом кредитування можуть бути капітальні витрати на реконструкцію, модернізацію та розширення вже діючих основних фондів, на нове будівництво, на приватизацію та інше) [1, с.653].

Договірні відносини у сільськогосподарському виробництві можуть бути поділені на договірні відносини з участю: 1) українських сільськогосподарських товаровиробників; 2) іноземних інвесторів та учасників відносин.

Слід зауважити, що найповніше специфіку договірних відносин у сільському господарстві враховує класифікація, яка поділяє аграрно-правові договори в залежності від предмета договірного зобов'язання.

Література:

1. Харитонов Є.О., Саніахметова Н.О. Цивільне право України : підручник / Є.О. Харитонов. – К. : Істина, 2003. – 776 с.
2. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності / В.В. Луць. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 560 с.
3. Статівка А.М. Договори в системі агропромислового комплексу України в умовах ринкових відносин : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня докт. юрид. наук: 12.00.06. / Національна юридична академія України ім. Я.Мудрого. – Харків, 1998. – 32 с.

4. Жушман В.П. Аграрне право та законодавство України : навчально-практичний посібник / В.П. Жушман. – Харків: ТОВ „Одісей”, 2003.–448с.
5. Аграрне право України: Підручник // Багай Н.О., Бондар Л.О., Гуревський В.К., Луняченко А.В., Пашенко О.М. та ін. / За ред. О.О.Погрібного. – К. : Істина, 2004. – 448 с.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ (АПК) УКРАЇНИ

Білінська Ольга Володимирівна

здобувач кафедри аграрного права, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

В сучасних умовах основною проблемою функціонування АПК є становлення ринкових відносин та переведення його на інвестиційний тип розвитку. Саме інвестиції як джерело фінансування аграрного виробництва є передумовою ефективної діяльності галузі та стабільного забезпечення населення продуктами харчування. Управління інноваційно-інвестиційним процесом потребує системного підходу. Водночас теоретичні і методологічні обґрунтування, а також практичні рекомендації, спрямовані на системне управління інноваційно-інвестиційними процесами в АПК, залишаються неповною мірою розроблені, що потребує подальших досліджень.

В сучасній науковій літературі аналізу суті інвестиційного процесу та управління ним приділяє увагу широке коло вчених світу та України. У зарубіжній літературі інвестиційний процес переважно ототожнюється з рухом цінних паперів. У вітчизняній науковій літературі найбільш розповсюдженим є розуміння інвестицій як вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення. При цьому інвестиційний процес одні автори ототожнюють з інвестиційним циклом, а інші вважають, що він ідентифікується з механізмом реалізації капітальних вкладень. При цьому перевага віддається дослідженню фінансово-економічних аспектів інвестиційного процесу і недостатньо аналізуються проблеми його нормативно-правового забезпечення.

В Законі України «Про інвестиційну діяльність» [1] інвестиції визначаються як всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкт підприємницької й інших видів діяльності, внаслідок чого утворюється прибуток (дохід), або досягається соціальний ефект. Інвестиційна діяльність, як правило, пов'язана з придбанням нових машин, споруд, будівель, транспортних засобів, а також будівництвом шляхів, мостів та інших інженерних споруд, підготовкою

висококваліфікованих фахівців, науковими дослідженнями, науковими розробками тощо.

Законом України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [2] серед основних напрямів підвищення ефективності діяльності суб'єктів аграрного сектора передбачається необхідність створення умов для технічного переоснащення заводів сільськогосподарського машинобудування з метою випуску техніки, яка забезпечуватиме впровадження сучасних високопродуктивних і ресурсозберігаючих технологій в агропромислове виробництво; удосконалення довготермінового кредитування, часткової компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки за рахунок державного бюджету України, системи фінансового лізингу, підтримки розвитку інфраструктури матеріально-технічного забезпечення.

В Україні є чимало перспективних і прогресивних інженерних розробок сільгосптехніки та обладнання, які через брак фінансування не впроваджуються у виробництво. Надію на відбудову інженерної забезпеченості в аграрному секторі дає нещодавно прийнятий Закон України «Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України», який набрав чинності 01 січня 2008 року.

З метою зміцнення національного інвестиційного потенціалу в АПК України економічна політика держави повинна бути спрямована на розв'язання таких актуальних проблем:

забезпечення правової бази формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату в АПК України;

існуючі нині податкові пільги дають змогу сформуванню необхідні стимули до підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, однак, з позиції вимог СОТ вони мають бути зменшені;

забезпечення соціально-економічних умов освоєння новітніх розробок і використання досягнень світового сільськогосподарського машинобудування;

створення системи ефективного інженерно-технічного забезпечення АПК з дотриманням чинного українського законодавства;

збереження пільг щодо оподаткування підприємств галузей АПК на найближчу перспективу;

розвиток банківського кредитування АПК, послідовне зниження банківської процентної ставки до рівня, що стимулює кредитування підприємств;

розвиток фондового ринку та охоплення ним підприємств АПК;

розробка наукових основ структурної та інвестиційної політики, визначення основних напрямів з метою розвитку регіонів;

сприяння залученню прямих іноземних інвестицій в АПК, особливо за допомогою податкового законодавства, адаптування його до вимог СОТ та інших міжнародних організацій, членом яких є Україна.

Важливу роль у формуванні та розвитку інвестиційного процесу в АПК відіграє державна інвестиційна політика, яка повинна бути спрямована на вирішення наступних проблем: встановлення паритету цін на сільськогосподарську продукцію та ресурси для села; удосконалення амортизаційного процесу; налагодження ефективного механізму стимулювання залучення грошових доходів і коштів населення як важливого джерела інвестиційних ресурсів; забезпечення стабільності законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють інвестиційний процес тощо.

Література:

1. «Про інвестиційну діяльність»: Закон України від 18 верес. 1991 р. // Відом. Верхов. Ради УРСР . – 1991. – № 47. – Ст. 646.
2. «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» Закон України від 18 жовтня 2005 р. // Офіц. вісник України 2005 . – № 45. – С. 2826.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЗЕМЕЛЬНЫЙ КАДАСТР КАК ИНСТРУМЕНТ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В СФЕРЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ ЗЕМЕЛЬ

Гусь Алина Владимировна

*студентка Экономико-правового факультета Одесской Национальной
Юридической Академии в г. Симферополе*

Исторически земельный кадастр появился в результате объективной необходимости получения сведений о земле как о первоисточнике материальных благ. С возникновением государства земля стала одним из источников государственных доходов и в связи с этим – объектом специального налогообложения. Однако в современных условиях земельный кадастр приобрел более широкое значение и является важнейшим инструментом государственного управления земельным фондом.

В научной литературе представляется значительное внимание исследованию истории формирования и развития Государственного земельного кадастра. Изучению проблем данного института земельного права посвящены труды таких ученых как П.Ф. Кулинич, А.П. Гетьман, В.И. Семчик, М.В. Шульга, А.П. Шеремет, О. Конишевой и др.

Целью данного исследования является определение места и роли Государственного земельного кадастра в сфере землепользования и охраны земель, а так же отслеживание его формирования и развития.

Слово «кадастр» происходит от латинских слов «сарут» (облагаемый налогом предмет) и «саретаstrum» (описание этих предметов)[1, 102]. Его следует рассматривать в узком и широком понимании. В узком смысле – это книга, (реестр) об объектах земельного налогообложения; в широком – это единая государственная система земельно-кадастровых работ, которая устанавливает процедуру признания факта возникновения или прекращения права собственности и права пользования земельными участками и содержит совокупность сведений и документов о месте расположения и правовом режиме этих участков, их оценке, классификации земель, количественной и качественной характеристике, распределении среди собственниками земель и землепользователями [2]. Значимость Государственного земельного кадастра состоит, в первую очередь, в том, что его сведения являются государственным информационным ресурсом.

Основными заданиями ведения охватываются три направления. Первое – обеспечение полноты сведений обо всех земельных участках. Второе – применение единой системы пространственных координат и системы идентификации земельных участков. Третье – введение единой системы земельно-кадастровой информации и ее достоверности. Законодательное закрепление приобрел Государственный земельный кадастр перед кадастрами других земельных ресурсов [3, 84].

Кроме Государственного земельного кадастра в практике существует так же и региональные кадастры по отдельным видам природных ресурсов, основным из которых является земля. Целью их ведения является для всестороннего, полного и сбалансированного социально-экономического развития Украины. В отношении региональных земельных кадастров действует Постановление КМУ от 28.12.2001 № 1781 [4] утверждающее Положение о региональных кадастрах природных ресурсах.

Области, районы, города Украины ведут свои собственные кадастры. Совместить данные по всем этим кадастрам представляется довольно трудно в силу их несхожести по параметрам оформления, что обуславливает проблему их защиты, а, следовательно, и факты злоупотребления, сознательное уничтожение, повреждение и кража информации. Незаконные и неправомерные действия в отношении сведений кадастра приводят, например, к наложению одного участка на другой, его регистрации не в том месте, где он реально расположен.

Так же следует заметить, что, на практике. Фактическое состояние земель разительно отличается от сведений о них, закрепленных в земельно-кадастровой документации. Это возникает в результате как естественных (природных) изменений, непосредственного антропогенного воздействия, так и изменений в установленном порядке границ административно-территориального деления и отдельных землепользований.

Сегодня практически полностью утеряна достоверность существующего плано-картографического материала, на котором основываются данные Государственного земельного кадастра. Например, последние исследования бонитирования почв и качественного состояния земель проводились только в 1961 г.

Регистрация земельных участков и прав на них проводится государственным предприятием Центром государственного земельного кадастра путем внесения записей о ней в базу данных государственного реестра земель. Однако, на сегодня эта процедура не доскональная в силу несогласованности действующего законодательства. Так ЗУ «О государственной регистрации вещных прав на недвижимое имущество и их ограничение» от 01.07.2004г. [5] закрепил ведение Государственного реестра прав на недвижимое имущество, в отличии от Временного порядка ведения государственного реестра земель от 02.07.20003 [6], предусматривающего ведение Государственного реестра земель. Т.е. можно говорить о поглощении системы регистрации прав на землю системой регистрации прав на недвижимое имущество, что является исконно неверным, т.к. земля отличается от недвижимости.

Для разрешения выше перечисленных проблем необходимо:

1. Принять ЗУ «О государственном земельном кадастре», который будет способствовать устранению разногласий в действующем законодательстве и согласованности работ соответствующих органов по ведению земельного кадастра.
2. Своевременно вносить текущие изменения в земельно-кадастровые данные с целью обеспечения граждан достоверной информацией о количестве и качестве земельных участков.
3. Унифицировать все базы данных земельных кадастров, как областных, и городских с данными Государственного земельного кадастра.
4. Обеспечить нормальной функционирование системы кадастрово-земельных данных для первичной разработки и принятия комплекса мер по охране земель, проведению землеустройства, планировании использования земель и др.
5. Привлечь в участии по охране земель собственников земельных участков или землепользователей.

Литература:

1. Н. Грабовець. Формування та розвиток державного земельного кадастру в Україні // Підприємництво, господарство та право. – 2009. - № 3. – С. 102 - 105.
2. Земельный кодекс Украины от 25 октября 2001 г. // Ведомости Верховной Рады Украины. – 2002. - № 3 – 4. - Ст. 27.
3. О. Конишева. Земельний кадастр – основна передумова охорони земель // Юридична Україна. – 2008. - № 11. – С. 84 - 86.
4. Постанова Кабінету міністрів України від 28 грудня 2001 р. № 1781 Про затвердження Положення про регіональні кадастри природних ресурсів.
5. Закон України від 01 липня 2004 р. «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 51. - Ст. 553.
6. Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах від 02 липня 2003 р. № 174 Про затвердження Тимчасового порядку ведення державного реєстру земель.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГАЛУЗІ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ

Данілко Н.І.

здобувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права Одеської національної юридичної академії

Безперечним призначенням земельного права є регулювання земельних відносин з метою забезпечення земельного правопорядку та додержання земельних прав та інтересів всіх учасників земельних відносин. Але реалізація цього призначення земельного права відбувається не завжди в умовах стабільності та однозначного розуміння і виконання земельно-правових приписів. При наявності розбіжностей у позиціях сторін земельних правовідносин щодо взаємних прав та обов'язків, цінність регулюючих соціальних інститутів лише зростає. З огляду на це, вирішення земельних спорів та система органів, які здійснюють цю діяльність, завжди займали особливе місце у структурі правової системи держави. Широке коло повноважень, яке надається органам місцевого самоврядування при розв'язанні земельних спорів, робить їх впливовими суб'єктами земельних правовідносин.

Земельні спори, як правило, настільки складні, що без адміністративного втручання органів державної влади та місцевого

самоврядування їх іноді вирішити неможливо. Спосіб вирішення земельного спору визначається як передбачений або санкціонований законом захід, спрямований на припинення спору за допомогою усунення перешкод у здійсненні права шляхом впливу на зобов'язану особу [1, с. 10].

Відповідно до ст. 158 Земельного кодексу України, земельні спори вирішуються судами, органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів. Органи місцевого самоврядування вирішують земельні спори у межах населених пунктів щодо меж земельних ділянок, що перебувають у власності і користуванні громадян, та додержання громадянами правил добросусідства, а також спори щодо розмежування меж районів у містах [2]. На думку В.К. Гуревського, земельний спір – це особливий вид правовідношення щодо розв'язання певних розбіжностей, які пов'язані з порушенням права власності та права користування земельною ділянкою, а також відводом або вилученням землі, що виникають між власниками землі та землекористувачами, органами місцевого самоврядування та державної влади, що здійснюють управління земельними ресурсами [3, с. 376].

Роль органів місцевого самоврядування у вирішенні земельних спорів залишається досить значною. Це пов'язано з тим, що позасудовий порядок вирішення земельних спорів характеризується оперативністю та більш спрощеною процедурою. Питання про підвідомчість земельних спорів вирішується за критеріями територіальності та предмета спору. Компетенція конкретного органу місцевого самоврядування поширюється на територію відповідної адміністративно-територіальної одиниці, на якій проживає певна територіальна громада. Тому земельні спори органи місцевого самоврядування можуть розглядати лише стосовно земельних ділянок у межах відповідних населених пунктів. Відповідно до вимоги щодо предмета земельного спору виокремлюються три групи земельних спорів.

До першої групи відносяться спори між громадянами, яким на праві власності чи користування належать земельні ділянки щодо визначення меж між ними. Кожен громадянин зацікавлений у безперешкодній можливості реалізовувати свої права на землю, а отже, може вимагати усунення будь-яких порушень цих прав. Проте, в ході використання земельних ділянок бувають такі ситуації, коли дії або бездіяльність учасників земельних відносин можуть порушити чийсь права та інтереси. Конфлікти та розбіжності, що виникають в процесі реалізації суб'єктами земельних правовідносин своїх прав на землю, становлять собою земельні спори.

До другої групи належать спори про додержання громадянами правил добросусідства. Зміст цієї категорії та перелік правил добросусідства визначаються положеннями глави 17 Земельного кодексу України. Зміст додержання правил добросусідства полягає в обранні власником та землекористувачем таких способів використання своєї земельної ділянки, які дозволяють запобігти шкідливому впливу на сусідню земельну ділянку і, в цілому, використовувати свою земельну ділянку таким чином, щоб створювати власникам (користувачам) сусідніх земельних ділянок найменше незручностей. Правилами добросусідства, згідно ст.ст. 106-109 Земельного кодексу України, не охоплюється визначення меж земельних ділянок, а лише спільне використання та відновлення межових споруд.

Третю групу складають територіальні земельні спори між публічно-правовими утвореннями. При територіальних спорах мова йде не про право власності або користування певною земельною ділянкою, а про поширення юрисдикції відповідної територіальної громади, органу виконавчої влади на ту або іншу територію, хоча б вона мала статус певної земельної ділянки. При цьому зміна адміністративних меж не передбачає зміну права власності (користування) на земельну ділянку на даній території. Є підстави вважати, що такі спори підвідомчі міським радам, оскільки до їх компетенції відносяться встановлення та зміна меж між районами у місті.

Аналіз повноважень органів місцевого самоврядування при вирішенні земельних спорів свідчить, що вони обмежуються головним чином місцем знаходження земельних ділянок, стосовно яких виник земельний спір. Чинне земельне законодавство підкреслює, що такий спір може стосуватися лише земельної ділянки, яка розташована в межах населеного пункту. Земельні спори, які вирішуються органами місцевого самоврядування, характеризуються певними ознаками. По-перше, органи місцевого самоврядування наділені повноваженнями щодо вирішення земельних спорів, які виникають лише в межах населених пунктів (підвідомчих територіях). По-друге, ці спори стосуються вичерпного кола суб'єктів, тобто спори, які виникають головним чином за участю фізичних осіб. По-третє, земельні ділянки, з приводу яких виникають спори, незалежно від їх цільового призначення, мають перебувати у власності чи користуванні конкретних громадян [4, с. 127].

Важливо підкреслити, що орган місцевого самоврядування при вирішенні земельного спору не керується та не повинен керуватися судовим принципом змагальності, який не відповідає загальній природі їх діяльності. Визначальним тут повинен бути принцип всебічного та повного з'ясування об'єктивної істини, який застереже від скасування цих рішень у судовому порядку. Таким чином, вирішення земельних спорів є

беззаперечно однією з форм діяльності органів місцевого самоврядування, що створює цілісну структуру земельних правовідносин для забезпечення їх законності та правопорядку у цій сфері. Існування повноважень щодо вирішення спорів у структурі органів місцевого самоврядування є позитивним моментом також з огляду на часткове розвантаження органів судової влади.

Література:

1. Лейба Л.В. Правове регулювання вирішення земельних спорів. Автореф... дис. канд. юрид. наук 12.00.06. Національна юридична академія ім.Я.Мудрого. – Харків, 2005. – 19 с.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №3 – 4. – Ст. 27.
3. Земельне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрібного та І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
4. Лейба Л.В. Земельні спори і порядок їх вирішення / За ред. проф. М.В. Шульги: Монографія. – Х.: Право, 2007. – 160 с.

ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВА ПРИРОДОКОРИСУВАННЯ

Джуган Вікторія Олегівна

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільного та господарського права і процесу Навчально-консультаційного центру Одеської національної юридичної академії у м. Івано-Франківську

Третє тисячоліття характерне швидким розвитком загальнолюдського прогресу, який здійснює помітний вплив на стан довкілля. Соціально-економічний розвиток Української держави впродовж останніх років був нестабільним та обумовив екологічну кризу. На сьогодні в атмосферу України надходить 7,38 млн. т забруднюючих речовин від стаціонарних і пересувних джерел, з природних джерел забирається 16352 млн. куб. м води, з них 2315 – з підземних водних джерел, біорізноманіття України нараховує понад 72 000 видів флори та фауни, природно-заповідний фонд України має у своєму складі 7346 територій та об'єктів, в Україні налічується 8658 родовищ 97 видів корисних копалин і майже 12000 їх проявів [1].

Як комплексний правовий інститут екологічного права право природокористування поділяється на види за різними класифікаційними ознаками. Саме правова класифікація природокористування здійснюється за такими ознаками, які характеризують їх головний зміст. Але в кожному

випадку для природокористування основною ознакою буде вид природного об'єкта.

Таким чином, за видом природного об'єкта, який використовується, право природокористування поділяється на такі види, як: землекористування, лісокористування, водокористування, користування тваринним світом, користування рослинним світом, користування надрами, користування атмосферним повітрям, користування територіями та об'єктами природно-заповідного фонду. Вищезазначені природні об'єкти знаходяться у постійному взаємозв'язку та взаємодії, а кожен вид має свої різновиди, визначені екологічним законодавством. Зокрема, право користування тваринним світом включає мисливство, рибальство.

У залежності від суб'єктного складу виділяють: право природокористування, яке здійснюють фізичні особи та право природокористування, яке здійснюють юридичні особи.

Строк здійснення права природокористування дає можливість виділяти: постійне (безстрокове) природокористування (коли термін користування природним об'єктом не визначений) та тимчасове (строкове) природокористування. Тимчасове, у свою чергу, може бути: довгострокове (в залежності від виду природного об'єкта передбачаються різні максимальні строки довгострокового природокористування – до 25 років для водокористування, до 50 років для лісокористування, до 25 років для користування надрами); короткострокове (в залежності від виду природного об'єкта передбачаються різні максимальні строки короткострокового природокористування - до 3 років для водокористування, до 1 року для лісокористування, до 5 років для користування надрами). Видовою формою строкового природокористування є оренда природного об'єкта. Специфіка її полягає в тому, що оренда передбачена не для всіх природних об'єктів, вона містить певні особливості щодо оплати природокористування, більш чітко визначає права, обов'язки, відповідальність природокористувача, обмеження та інші умови природокористування. Зокрема, орендне природокористування передбачене Земельним кодексом України (стаття 93) [2], Водним кодексом України (стаття 51) [3], Лісовим кодексом України (стаття 18) [4].

Якщо за основу брати спосіб виникнення, то право природокористування слід поділяти на: первинне (похідне від права власності на природні об'єкти) та вторинне (похідне від первинного).

За ознакою платності право природокористування може бути: безкоштовне (ним є загальне природокористування) та платне (це, насамперед, спеціальне користування).

У залежності від значимості природного ресурсу, право природокористування поділяється на: право користування природними

ресурсами загальнодержавного значення та право користування природними ресурсами місцевого значення.

За режимом користування право природокористування поділяється на: спільне (тобто користування визначеною частиною природного об'єкта чи окремим природним об'єктом одночасно кількома суб'єктами) та відособлене (користування одним об'єктом чи його частиною єдиним природокористувачем).

З позицій галузевої системи народного господарства можна виділити: природоспоживання (теплоенергетика, лісоексплуатація, металургія), власне природокористування (землеробство, транспорт, будівництво) та природовідтворення (рекультивация та меліорація земель, створення заповідників). Узагальнивши ці поняття можна виділяти право виробничого на право невиробничого природокористування.

Функціональний (комплексний) підхід до класифікації природокористування дає можливість виділити такі напрями природокористування, як: ресурсоспоживання, конструктивне перетворення, відтворення природних ресурсів, управління природними ресурсами [5, с.11].

Залежно від мети природокористування розрізняють наукове, естетичне, рекреаційне, промислове, сільськогосподарське та інші види.

Основним поділом природокористування, критерієм поділу якого є підстава виникнення, визначений статтею 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», є його поділ на: загальне та спеціальне природокористування [6]. Частинами 2 та 3 статті 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначені ознаки загального та спеціального природокористування. Цим законом визначені також права, обов'язки та відповідальність природокористувачів [6], такі норми мають загальний характер, а особливості здійснення природокористування щодо окремого природного об'єкта містяться у спеціальних нормах поресурсового законодавства України.

Водночас, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» не містить обмежень узагальнюючого характеру, оскільки жодні права громадян, в тому числі й екологічні, завжди мають певні межі. Отже, обмеження екологічних прав також мають бути як спеціальними, так і загальними. Тому до статті 38 вищезгаданого закону доцільно додати положення про обмеження. А саме слід вказати, що здійснення права загального та спеціального природокористування може бути постійно або тимчасово обмежене законом, рішенням органів місцевого самоврядування або іншим уповноваженим органом з метою охорони навколишнього природного середовища, захисту життя та здоров'я населення, збереження біологічного різноманіття. Обмеження

загального та спеціального природокористування можуть бути встановлені також щодо природних об'єктів, які перебувають у приватній власності, передані в оренду, а також мають інше спеціальне призначення.

Проведений аналіз видів природокористування свідчить про те, що до основних критеріїв класифікації належать: вид природного об'єкта, суб'єктний склад, строк, спосіб виникнення, платність, значимість природного ресурсу, режим користування, галузева система народного господарства, функціональний підхід, мета, підстава виникнення. Водночас, така класифікація не є вичерпною. У зв'язку зі зростанням природокористування та розвитку економіки держави урізноманітнюються і види природокористування, зокрема, можливе виникнення духовного чи комерційного користування. Але незалежно від виду природокористування та запропонованого критерію класифікації теоретичною та практичною основою вирішення багатьох проблем у екологічних правовідносинах являється впровадження раціонального, але, водночас, повного та комплексного природокористування, впровадження нових технологічних процесів, які скоротять забруднення довкілля та забезпечать переробку первинної сировини. Важливим залишається забезпечення принципу єдності охорони довкілля та її раціонального використання – основного принципу у взаємовідносинах людини з природою.

Література:

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2007 році.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 3-4. – Ст.27.
3. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 214/95-ВР (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст.189.
4. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 17. – Ст. 99.
5. Черевко Г. В. Економіка природокористування / Г. В. Черевко, М. І. Яцків. – Львів: Світ, 1995. – 203 с.
6. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст.546.

ПОШУК ШЛЯХІВ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ОBOB'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Стеценко Валентина Юрїївна

*кандидат юридичних наук доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Київського національного університету культури і мистецтв*

На часі необхідність запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування. В контексті пошуку шляхів реалізації такого кроку видається доцільно зупинитись на наступних проблемних питаннях адміністративно-правового забезпечення:

- соціально-юридичні передумови необхідності запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування;
- сутність та основні пріоритети державної політики в галузі охорони здоров'я в контексті медичного страхування;

Перше. Чи є на сьогодні в Україні нагальне необхідність у запровадженні на законодавчому рівні обов'язкового медичного страхування? На наше переконання – так, оскільки це об'єктивно необхідно для наступних суб'єктів:

а) громадян України, переважна більшість яких виступає час від часу у якості пацієнтів, оскільки вони за результатами самих різних соціологічних досліджень значною мірою невдоволені доступністю та якістю медичної допомоги;

б) медичних працівників, оскільки у них з'явиться матеріальна зацікавленість якісно виконувати свою роботу, адже більш затребуваний спеціаліст буде отримувати більшу заробітну плату;

в) лікувально-профілактичних установ, так як вони реально отримуватимуть кошти за кожного пролікованого пацієнта і не так страждатимуть від одноканального фінансування, виключно з бюджету;

г) суспільства у цілому, оскільки воно буде сприймати обов'язкове медичне страхування як додатковий аргумент соціального забезпечення та уваги з боку держави;

д) самої держави, оскільки стане більш прозорим механізм фінансування втрат на медицину, стане більш дієвим механізм впливу на лікувально-профілактичні установи, які надають неякісну медичну допомогу тощо.

Друге. Сутність та основні пріоритети державної політики в галузі охорони здоров'я в контексті медичного страхування повинні полягати у пошуках шляхів максимально можливого рівня медичного забезпечення населення при 100 % гарантуванні мінімуму надання медичних послуг.

Іншими словами, кожен, хто б не звертався за медичною допомогою, має її отримати в тому об'ємі, який держава через різні механізми, і перш за все обов'язкове медичне страхування, профінансувала.

Варто вказати на певного роду інерційність медичної системи, коли будь-які перетворення у цій царині втілюються у життя не так швидко, як того вимагає час та соціально-економічний характер сучасної держави. Про це явище часто говорять у контексті певної корпоративності та відносної закритості медичної спільноти, ми ж підкреслюємо повільний характер будь-яких організаційно-правових новацій. Не випадково, це дає певні підстави для низки фахівців стверджувати, що вітчизняна медицина носить все ще радянський, нереформований характер.

Вважаємо, що принципами української державної політики в галузі охорони здоров'я в контексті запровадження обов'язкового медичного страхування повинні стати наступні:

- законність, тобто чітке та неухильне виконання приписів законів, які стосуються загальної організації охорони здоров'я та обов'язкового медичного страхування;

- гуманістичність, котра проявляється у людиноцентристській спрямованості реформування вітчизняної медицини. Іншими словами, реформи не заради реформ, а реформи заради забезпечення реалізації прав людини;

- фінансова обумовленість – це чітка залежність пропонованих кроків тим коштам, котрі виділяються у бюджеті на охорону здоров'я. Суспільство повинне вірити державі у справі здійснення реформ. У іншому випадку ми матимемо справу із популізмом, демагогією, черговим проявом недовіри пересічних громадян до втілюваних реформ;

- стадійність, щоб обов'язкове медичне страхування вводилось в практично площину послідовно, крок за кроком. Доцільно, аби план реформ був розроблений на два – три роки. Чому не більше? Це, як і багато інших реформ охорони здоров'я, котрі планувались, але не були втілені у життя, не буде серйозно сприйнято. Чому не менше – це малоймовірно з позицій комплексного характеру модернізації, котра охопить структури як суто медичні, так і тісно з ними пов'язані, проте які не знаходяться у підпорядкування Міністерства охорони здоров'я України.

Таким чином, як видається, Україна потребує суттєвого оновлення організаційно-правового забезпечення медичної діяльності. Ключовим елементом такого оновлення має стати законодавче забезпечення у нашій державі обов'язкового медичного страхування.

**ДО ПИТАННЯ СПОСОБІВ УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО
ДОГОВОРУ**

Бурбела Марія Любомирівна

слухач магістратури Львівського державного університету внутрішніх справ

З прийняттям нових збірників законів Господарського кодексу України та Цивільного кодексу України значно розширилась сфера застосування господарського договору, введено низку нових, раніше невідомих відчизняному праву, договірних конструкцій. Незважаючи на те, що з моменту набрання чинності цих кодексів минуло вже чимало часу, не вщухають дискусії щодо розмежування предмета правового регулювання цих кодексів уцілому та співвідношення загальних положень про правочини та договори. Зокрема, це негативно впливає не тільки на практику правозастосування, але й на суспільну правосвідомість.

Об'єктивна необхідність господарського договору обумовлена господарським інтересом. Він є важливим засобом задоволення матеріальних і культурних потреб суб'єктів господарських правовідносин, суб'єкти господарської діяльності при цьому мають право й утворюють для себе певні норми і правила взаємовідносин.

В останні роки в науковій юридичній літературі України теоретичні питання господарського договору не були предметом комплексного, цілісного вивчення. Проте розробка доктринального поняття господарського договору та способів його укладення, а також використання теоретичних здобутків у процесі правотворення надзвичайно важливі, оскільки від того, наскільки чітко окреслені межі договорів (які мають назву господарські), залежить якість та адекватність правового регулювання господарської діяльності, ефективність застосування норм права юрисдикційними органами. В умовах ринкового конкурентного середовища набуло широкого розповсюдження укладення господарських договорів на біржах, аукціонах, конкурсах, проте ці питання майже не висвітлено в українському правознавстві.

Необхідність дослідження особливостей господарського договору як правової форми господарських зв'язків між суб'єктами господарювання викликана також тим, що в останні роки, з розвитком підприємництва, закріпленням у законодавстві принципів недоторканності власності та свободи договору в правознавстві досить поширеною стала думка про те, що господарський договір є різновидом звичайного цивільно-правового

договору, а самий поділ договорів на цивільно-правові та господарські став неадекватним сучасним суспільним відносинам .

Передумова пошуку оптимального регулювання господарських договорів в умовах ринку автономія суб'єктів господарювання і державне регулювання, приватні й публічні інтереси повинні знаходитися в тісній взаємодії. Мета і завдання полягає в тому, щоб, з огляду на науки господарського і цивільного права та аналізу практики застосування норм права, які регулюють господарські договори, дати комплексний теоретичний аналіз поняття господарського договору, способів його укладення, а також зробити висновки і внести пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

Уперше досліджено питання правового регулювання нетрадиційних способів укладення господарських договорів в умовах конкуренції продавців та покупців (на біржах, аукціонах, за конкурсом).

Господарське законодавство регулює господарський договір як угоду, що має визначену економічну і правову мету. Господарський договір завжди укладається з господарською (комерційною) метою для досягнення господарського і комерційного показника. Це виробництво і реалізація за плату продукції, виконання робіт і оплата їх результатів, надання платних послуг.

Укладення господарського договору – це нормативно закріплені взаємні дії господарських організацій, спрямовані на встановлення господарсько-договірних відносин та визначення змісту договірного зобов'язання. Вимоги застосування певних процедур (порядку) укладення господарського договору можуть бути передбачені законом (наприклад, про товарну біржу) або встановлюються волевиявленням сторін. На сьогодні склалися і законодавчо закріплені такі способи укладення господарського договору: загальний (неконкурентний); конкурентний, який є двох видів: при конкуренції продавців і за умови конкуренції покупців.

Загальний (неконкурентний) спосіб укладення договору.

Зазначимо, що термін загальний (неконкурентний) ще називають традиційний спосіб укладення господарського договору. Це пов'язано з тим, що при встановленні договірних відносин його суб'єктивний склад такого способу, як правило, є вичерпним, що підтверджується адресованістю пропозиції укласти господарський договір конкретному суб'єкту (суб'єктам).

Порядок укладення договору таким способом визначений ст. ст. 638-650 Цивільного кодексу, а особливості щодо господарського договору ст. ст. 181-187 Господарського кодексу. Господарський договір за загальним правилом, відповідно до ст. 181 Господарського кодексу, укладається у

формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками [5,327].

Господарські договори за конкуренцією продавців ще називаються біржовими тобто таким, що є результатом біржових операцій (торгів). Їх проведення та особливості передбачені ст. 278-282, 360-361 Господарського кодексу, законами України від 10.12.1991р. «Про товарну біржу», від 04.07.2002р. «Про зерно і ринок зерна», від 23.02.2006р. «Про цінні папери і фондовий ринок» та схваленими Верховною Радою України Концепціями про функціонування та розвиток біржового, аграрного, фондового ринків тощо. Важлива роль в регулюванні порядку укладення господарських договорів локальних нормативних актів бірж – статутів бірж, правил біржової торгівлі, правил реєстрації біржових угод тощо.

Укладення договорів способом конкуренції покупців відбувається за умови при якій суб'єкт господарювання – продавець з метою отримання максимального прибутку, використовує конкуренцію декількох (або багатьох) покупців. Укладення таких договорів відбувається на аукціонах і конкурсах або так званих публічних торгах.

Стосовно господарських договорів чинні окремі правила про підстави їх укладення і зміст господарських договірних зобов'язань. Законодавством про господарські договори встановлено, що ті з них, які спрямовані на забезпечення пріоритетних потреб України в продукції, роботах та послугах, укладаються на підставі відповідних державних замовлень[4,308].

Слід наголосити, що так чи інакше теоретичні проблеми господарського договірного права пов'язуються із центральною проблемою правознавства – проблемою праворозуміння, яке перебуває далеко за межею досконалості.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. в редакції Закону від 8 грудня 2004р.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України.- 2003.-№18,№19-20,№21-22.-ст.144
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2004р.// Відомості Верховної Ради України.-2003.-№40-44.ст.356
4. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (Теоретичний аспект): Монографія.-Юрінком Інтер,2006.-592с.
5. Смолин Г.В. Господарське право України. Загальна частина:Навчальний посібник.-Львів:Ліга-Прес,2008.-372с.

ЗУПИНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ПІДСТАВІ ВИКОНАВЧОГО ДОКУМЕНТА АБО ІНШОГО ДОКУМЕНТА, ЗА ЯКИМ СТЯГНЕННЯ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ У БЕЗСПІРНОМУ ПОРЯДКУ

*Іванюта Наталя Валеріївна
асистент кафедри господарського, цивільного та трудового права
Маріупольського державного гуманітарного університету*

Гарантією захисту прав учасників господарського процесу є забезпечення позову. Інститут забезпечення позову спрямований на реальне й повне відновлення майнових прав учасників господарського процесу, порушених внаслідок неправомірних дій інших осіб.

Під забезпеченням позову розуміється прийняття господарським судом передбачених законом засобів, які гарантують можливість реального виконання майбутнього рішення господарського суду.

Одним із засобів забезпечення позову є зупинення стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку при розгляді позовів про визнання таких документів недійсними.

Зупинення стягнення може бути здійснено на підставі:

а) виконавчого документа. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» виконавчими документами є: 1) виконавчі листи, що видаються судами, та накази господарських судів, у тому числі на підставі рішень третейського суду, Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України та Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України; 2) ухвали, постанови судів у цивільних, господарських, адміністративних та кримінальних справах у випадках, передбачених законом; 3) судові накази; 4) виконавчі написи нотаріусів; 5) посвідчення комісій по трудових спорах, що видаються на підставі відповідних рішень цих комісій; 6) постанови органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом; 7) рішення органів державної влади, прийняті з питань володіння і користування культовими будівлями та майном; 8) постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат на проведення виконавчих дій та накладення штрафу; 9) рішення інших органів державної влади у випадках, якщо за законом їх виконання покладено на державну виконавчу службу; 10) рішення Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»

б) іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку. Ст. 67 ГПК України не містить точного переліку документів, по яких стягнення здійснюється у безспірному порядку, у зв'язку з чим можна допустити, що в якості «іншого документа» можуть бути документи, стягнення по яких у безспірному порядку не суперечить чинному законодавству (наприклад, рішення податкових інспекцій, інспекцій з контролю за цінами тощо).

Забезпечення позову шляхом стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку не дозволяє відповідачу скористатися правом на списання у безспірному порядку грошових коштів по оспорюваному позивачем відповідному документу, що знаходиться в картотечі банку у зв'язку з відсутністю у позивача грошових коштів, після появи таких коштів на його рахунку. В такій ситуації позивач зможе користуватися своїми коштами за власним розсудом аж до вступу до законної сили господарського рішення по даному спору. Для позивача такий засіб має надзвичайно важливе значення, але, як показує практика, можливість пред'явлення вказаних позовів із заявами про їх забезпечення використовуються не виправдано рідко, що можна пояснити, швидше за все, незнанням позивачами своїх прав.

Слід підкреслити, що в цьому питанні є й інша сторона: стягувач грошових коштів, а це в основному бюджет різних рівнів, позбавляється можливості на певний термін поповнення свого фонду. Тому господарські суди за такими заявами повинні ухвалювати зважені рішення.

Також в юридичній літературі існує точка зору, відповідно до якої такий вид забезпечувальних заходів як зупинення стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку по суті, не є заходами до забезпечення позову, а є випадком зупинення виконавчого провадження через положення п.4. ст. 34 Закону України «Про виконавче провадження».

Необхідно відзначити, що застосування такого засобу до забезпечення позову має місце лише при частково виконаному або зовсім невиконаному стягненні.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України: прийнятий 06 листопада 1991 року № 1799-XII // Відомості Верховної Ради України.- 1992.-№6.
2. Шерстюк В.М. Новые положения третьего Арбитражного процессуального кодекса Российской Федерации. М., 2003. – 400 с..
3. Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. №606-XIV .<http://zakon1.rada.gov.ua>

ПРАВОВА ПРИРОДА ЄВРОРЕГІОНІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ігнатушина Марія Іллівна

аспірант інституту економіко-правових досліджень НАН України

Однією із найважливіших тенденцій розвитку європейських країн у другій половині ХХ століття стало посилення їх взаємозалежності, взаємопереплетення економік і формування спільного економічного простру. Перші активні спроби транскордонної співпраці в Європі припадають на кінець 60-х років, саме тоді починається активне використання такого інструменту транскордонної політики, як євро регіони. Євро регіони як форма прикордонного співробітництва сприяють не тільки посиленню та поглибленню добросусідських відносин між державами, а й виступають своєрідним інструментом для інтеграції тієї або іншої країни до європейських структур. Це особливо важливо для України в зв'язку з просуванням кордонів Євросоюзу.

На сьогоднішній день в Західній, Центральній та Південно-Східній Європі існує більше сотні євро регіонів. Україна також має певний досвід у розвитку прикордонної співпраці, у т.ч. стосовно створення євро регіонів. На сьогодні на державному кордоні України створено шість євро регіонів – "Буг", "Верхній Прут", "Нижній Дунай", "Карпатський", "Дніпро", "Ярославна", до функціонування яких залучено дев'ять областей України – Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Сумську, Одеську, Чернівецьку, Чернігівську та Харківську. На стадії проробки знаходиться проект євро регіона "Донбас" на кордоні Луганської області (Україна) та Ростовської області (Російська Федерація). Вже є перші спроби сформувати євро регіон за участю морських прикордонних територій – «Азов».

Основу для розвитку співробітництва в рамках євро регіонів створює ряд документів, прийнятих радою Європи. Насамперед, це "Європейська рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями", "Європейська Хартія самоврядування", "Декларація про транскордонне співробітництво".

В Україні питання транскордонного співробітництва в рамках євро регіонів регулюються Законом України "Про транскордонне співробітництво", Розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики". А 29 квітня 2002 р. було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України про "Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів", яка визначає євро регіон як одну з форм транскордонного співробітництва адміністративно-територіальних одиниць сусідніх держав відповідно до двосторонніх та/або багатосторонніх угод для розв'язання

спільних проблем або вирішення тотожних завдань за узгодженими механізмами [1]. Однак, на наш погляд, дане визначення є занадто «широким» і не розкриває змісту такого поняття як євро регіон.

Протягом останнього десятиріччя українськими дослідниками було зроблено чимало спроб визначити поняття євро регіону. Необхідність цього насамперед була зумовлена практичними завданнями пошуку оптимальної дефініції такого поняття, яке б відповідала змісту та суті загально визнаного європейського поняття євро регіону.

На нашу думку, найбільш точним, змістовим є визначення євро регіону, яке у своїй роботі запропонував І. Студенніков, а саме : «євро регіон - це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, спрямоване на координацію взаємних зусиль і здійснення ними узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національних законодавств і норм міжнародного права для розв'язання спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по обидва боки державного кордону» [2]. В даному понятті визначені основні характеристики та завдання, які створюються перед євро регіональними утвореннями.

Базуючись на правовій базі, що регулює діяльність транскордонних зв'язків, дослідженнях науковців та міжнародному досвіді діяльності в рамках євро регіоні, можна видокремити перелік правових особливостей, характерний для функціонування євро регіонів як форми транскордонного співробітництва:

1. З точки зору правового статусу, створення євро регіону не призводить до виникнення нового адміністративно-територіального утворення зі статусом юридичної особи. Скоріше це – транскордонна регіональна асоціація прикордонних адміністративних територій, що створена з метою координації прикордонного співробітництва. Євро регіон не являється наднаціональною або наддержавною структурою;
2. Правове регулювання на території кожного з членів євро регіону здійснюється відповідно до чинного законодавства держави, до якої він належить;
3. Суб'єктами транскордонного співробітництва у рамках євро регіону виступають не держави як такі, а територіальні громади або місцеві органи влади прикордонних регіонів держав;
4. Вирішальним моментом у ідентифікації об'єкту як євро регіона є наявність спільного кордону між співпрацюючими регіонами різних держав. Виконуючи водночас розділяючу і контактну функції, кордони виконують роль бар'єру де домінуючою є контактна функція та здійснюється транскордонне співробітництво як складова інтеграційного процесу;

5. За загальним правилом, єврорегіон є «відкритим» утворенням, тобто кожен з його членів має право розвивати співробітництво з іншими регіональними утвореннями;

6. Керівні органи єврорегіону виконують координаційні функції і не мають владних повноважень, а також не можуть підмінювати органи влади, що діють на території кожного з його членів;

7. Єврорегіони діють на основі Статуту, який припускає, крім активного членства і нову структурну категорію – партнера, тобто будь-яка адміністративно-територіальна одиниця країни ЄС або іншої країни може стати партнером єврорегіону з укладанням відповідної угоди [3].

8. Метою створення єврорегіонів є розширення існуючих регіональних зв'язків та сприяння подальшому розвитку транскордонного співробітництва адміністративно-територіальних одиниць, а також побудова і впровадження нових механізмів міждержавного співробітництва та безпечний і сталий розвиток регіону.

Структура єврорегіонів, за загальним правилом, побудована наступним чином: Рада керівників адміністративно-територіальних одиниць-членів єврорегіону – Рада єврорегіону; виконавчий голова Ради єврорегіону; секретаріат Ради єврорегіону; робочі комісії єврорегіону та експертні групи, а також координаційний центр. У кожному з цих органів представлені не тільки країни, чиї адміністративно-територіальні одиниці утворюють єврорегіон, а й самі суб'єкти єврорегіону.

Слід відзначити позитивний вплив створення єврорегіонів на активізацію транскордонної співпраці та реалізацію низки спільних проектів. Єврорегіонами здійснено ряд вагомих проектів та програм, спрямованих на розширення промислової кооперації та створення прикордонної інфраструктури, розвиток місцевого самоврядування.

Однак, окрім очевидних переваг для розвитку прикордонних областей, які входять до складу єврорегіонів (державна підтримка та фінансові вливання у розбудову регіонів; інвестиційні потоки від партнерів у діяльність підприємств, розташованих на даній території; фінансові капіталовкладення від недержавних організацій), існують також і певні невирішені питання. Більшість проблем транскордонної співпраці є типовими для всіх єврорегіонів, в тому числі і в яких беруть участь і регіони України.

Серед них варто виокремити наступні: 1) суттєва різниця в рівні розвитку держав-учасниць у темпах і обсягах адміністративних трансформацій; 2) недостатня підтримка ініціативи регіональних та місцевих органів влади центральними органами; 3) неадаптованість законодавчих систем країн з обох сторін кордону; 4) різний рівень транспортної, в тому числі прикордонної інфраструктури; тощо.

Серед проблем правового характеру існує нагальна потреба перерозподілу обсягів повноважень між центральною та регіональною владою і передачі в регіони права самостійно вирішувати питання прикордонного співробітництва. Розширення компетенції місцевої влади в здійсненні співпраці із органами влади відповідної території сусідніх держав, має сприяти найбільш ефективному вирішенню проблем, що виникають в прикордонних регіонах, із урахуванням їх специфіки.

Існує також проблема невідповідності законодавства країн-учасниць транскордонного співробітництва, що суттєво гальмує вирішення багатьох поточних питань розвитку.

Підбиваючи підсумки, необхідно зауважити, що подальший розвиток транскордонного співробітництва в рамках єврорегіональних утворень потребує завершення формування нормативно-законодавчої бази, яка б визначала правові засади і регулювала б діяльність єврорегіонів, сприяла б удосконаленню структури управління зовнішньою діяльністю прикордонних регіонів на всіх рівнях, а також активізації організаційної діяльності, спрямованої на підвищення ефективності участі України у єврорегіонах.

Література:

1. Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів: Постанова КМУ від 29.04.2002 р.// Офіційний вісник України. – 2002. - №18, стор.171, ст.938;
2. Ігор Студенников. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України. За ред. С. Максименка. – К.: Логос, 2000. – С. 138 – 170;
3. Волошин В. Реалії та перспективи транскордонного співробітництва України // Регіональна економіка. – 2004. - №4. –С. 123-129

СПІВВІДНОШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ

Коцан Володимир Ярославович

студент магістратури юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ

Після проголошення незалежності Україна стала на шлях побудови демократичної, соціальної, правової держави, основним обов'язком якої є утвердження і забезпечення прав та свобод людини. Це призвело до необхідності реформування існуючої правової системи, оскільки майже вся нормативна база не могла бути пристосована до реалій існуючого

життя, до ринкових перетворень, до належного забезпечення захисту прав людини.

З переходом України до ринкової економіки система економічних санкцій, яка склалася в умовах дії командно-адміністративної системи виявилася не пристосованою до нових умов господарювання і саме тому нормальне функціонування економіки потребувало зміни господарсько-правової відповідальності.

Проблеми господарсько-правової відповідальності глибоко досліджені в роботах В.Мамутова, Малеїна Н., Шевченко Н., Липницького Д., Болотової Г., Щербини С., Шелухіна М., Мартем'янова В. Однак є достатньо багато питань, стосовно яких відбуваються широкі дискусії, тим більш, що в загальній теорії також не вироблено єдиного поняття юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність має державно-примусовий характер, вона полягає в застосуванні до правопорушника юридичних санкцій, що містять певні позбавлення та обмеження особистого, майнового та іншого характеру [1; – с.94]

Доволі часто в загальній теорії права юридична відповідальність ототожнюється із заходами державного примусу. Так, Венгеров А.Б. вважає, що юридична відповідальність – це встановлені законом заходи впливу на правопорушника, що містять для нього несприятливі наслідки, які застосовуються державними органами в порядку, установленному державою. [2; – с. 558]

Лазарєв В.В. зазначає, що юридичну відповідальність слід трактувати як передбачений санкцією правової норми захід державного примусу, у якому виражається державний осуд винного в правопорушенні суб'єкта і який складається в позбавленнях та обмеженнях особистого, майнового або організаційного характеру. [3; – с.41]

Підсумовуючи аналіз точок зору на юридичну відповідальність, то слід зазначити, що різниця в позиціях учених відображає різні сторони та аспекти юридичної відповідальності. Не заперечуючи необхідного взаємозв'язку юридичної відповідальності з державним примусом, поряд з тим є не досить правильним їхнє ототожнення, так само як і ототожнення юридичної відповідальності із правовідношенням або з юридичним обов'язком.

Для правильного розуміння юридичної відповідальності необхідно дослідити її співвідношення із санкціями. Складність такого аналізу полягає в тому, що термін “санкція” є також багатозначним. Він позначає, по-перше, захід державного примусу, що застосовується до правопорушника; по-друге, структурний елемент правової норми; по-третє, несприятливі наслідки правопорушення у вигляді додаткових обмежень, обмежень права особистого або майнового характеру.

Шпомер А. виділяє такі особливості господарських санкцій:

- являють собою спосіб впливу держави або сторони за договором щодо регулювання економічних відносин у державі;
- є засобом примусу держави або сторони за договором і застосовується на основі закону, договору і рішення суду;
- передбачають додаткові витрати матеріальних коштів господарюючого суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання;
- застосовуються невідворотно лише у тому випадку, коли державний орган зобов'язаний застосувати відповідальність і не має права від нього відмовитись, чого не можна сказати про оперативно-господарські санкції за договором. [4; – с.6-7]

У літературі існують кілька точок зору на взаємозв'язок відповідальності і санкції. Відповідно до однієї з них, санкція – це різновид відповідальності; згідно з другою – відповідальність є видом санкцій; відповідно до третьої – санкції за відповідальність різнозначні.

Важко погодитись із ототожненням санкцій і відповідальності, оскільки відповідальність є не заходом державного примусу, а її застосуванням. Крім того, юридична відповідальність означає застосування не будь-якої санкції. В юридичній літературі прийнято поділ санкцій на дві групи: заходи відповідальності та міри захисту.

Тому заходи відповідальності та інші санкції, що не є такими, необхідно чітко розмежовувати. Відповідальністю слід вважати лише застосування санкцій, що мають на меті покарання винного правопорушника і виражається в позбавленні його суб'єктивного права або покладанні на нього додаткових несприятливих наслідків.

Література:

1. Мартемьянов В.С. Хозяйственное право. – М., 1994. – Т.1.
2. Общая теория государства и права. Академический курс в двух томах / Под ред. М.Н. Марченко. Том 2. Теория права. – М.: Зерцало, 1998. – С.782.
3. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. – М.: Новый юрист, 1998. – 736 с.
4. Шпомер А. Особливості господарської відповідальності у сфері економіки // Підприємництво. Господарство. Право. – №6, 2002. – С.6-7.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗУСТРІЧНОГО ПОЗОВУ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ніколенко Людмила Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського, цивільного та трудового права Маріупольського державного гуманітарного університету

Зустрічний позов - один із найважливіших процесуальних засобів відповідача як в захисті від первісного позову, так і в одночасному задоволенні власних вимог до позивача.

Аналіз судової практики показує, що цей засіб вдається реалізувати далеко не у всіх випадках. Немає єдності у питанні про умови прийняття зустрічних позовів і їх подальшої долі, наприклад, при припиненні провадження з первісного позову або залишенні його без розгляду.

Найважливішим є питання про розмежування випадків, коли захист проти первісного позову може здійснюватися як за допомогою зустрічного позову, так і шляхом заперечень проти нього, і випадків, коли він може здійснюватися тільки одним з цих способів, а також у наслідок реалізації кожного з них. З урахуванням нормативного регулювання зустрічного позову в Господарському процесуальному кодексі України (ст. 60) під ним, слід розуміти позов, заявлений відповідачем до прийняття рішення щодо первісного позову для спільного розгляду з останнім і, що містить звернені до господарського суду вимоги або про залік первісної вимоги, або повністю чи в частині що виключає його задоволення, або іншим чином пов'язані з первісним позовом, через що їх сумісний розгляд призведе до швидшого і правильнішого вирішення спору.

Із наведеного визначення впливають як загальні для зустрічного позову й інших позовів в господарському процесі ознаки, так і особливі, властиві тільки зустрічним позовам. Головна із загальних ознак та, що зустрічний позов, як і будь-який інший, направляється до господарського суду для захисту порушених або оспорюваних прав, а також охоронюваних законом інтересів.

У той же час зустрічний позов характеризується певною специфікою, що відрізняє його від інших видів позовів (у тому числі і від первісного). Мова йде про наступне. По-перше, право подання зустрічного позову має не всякий учасник господарського процесу, а лише відповідач за первісним позовом. Подається він до первісного позивача.

По-друге, подання зустрічного позову можливе лише до винесення рішення господарського суду за первісним позовом.

По-третє, зустрічний позов має за мету захист від первісного позову або здійсненням заліку, або шляхом спростування його в частині або

повністю, чи розглядом в одному господарському процесі хоча і різних, але взаємопов'язаних вимог.

Відповідач за первісним позовом має у своєму розпорядженні низку процесуальних засобів захисту власних інтересів: заява зустрічного позову, подання заперечень, подання клопотань тощо. Під час розгляду справи він має право самостійно вибирати процесуальні способи захисту своїх прав і законних інтересів. Основні з них при цьому: подання заперечень на позов і заява зустрічних позовних вимог. Кожен з цих процесуальних способів, які має у своєму розпорядженні відповідач (подання заперечень, і заява зустрічного позову) має як свої переваги, так і недоліки. Вибір оптимального способу захисту залежить від тих або інших конкретних правовідносин, пов'язує позивача і відповідача, від того, досягнення яких цілей у межах спору, що виник, ставить перед собою відповідач тощо.

Проте є певні загальні положення, які слід враховувати відповідачеві, якщо він обирає як процесуальний спосіб захисту подання заперечень або заяву зустрічного позову.

По-перше, у господарського суду немає прямого обов'язку давати відповідь за суттю заявлених відповідачем заперечень. Це пов'язано з тим, що суд може відхилити позов, з інших міркувань, ніж ті, які містяться у відповідних запереченнях. По-друге, зустрічний позов має бути заявлений з обов'язковим дотриманням правил, встановлених ст. 54-57 ГПК (у письмовій формі, зі сплатою державного мита і т. ін.). Що стосується заперечень, то вони можуть заявлятися без сплати державного мита як в усній, так і у письмовій формі до набрання рішенням законної сили. По-третє, зустрічний позов може бути поданий тільки в першій інстанції. Заперечення ж проти позову можуть подаватися в будь-якій інстанції, хоча допустимість тих або інших заперечень визначається з урахуванням встановлених законом меж розгляду справи у відповідній інстанції. По-четверте, ст. 22 ГПК дозволяє позивачеві змінити предмет або підстави позову; це положення, природно, розповсюджується і на позивача за зустрічним позовом. Проте, визначившись з предметом і підставами зустрічного позову, його заявник згодом зв'язаний обраними ним предметом і підставами, тоді як, захищаючись від позову за допомогою заперечень, відповідач має право, не відмовляючись від попередніх, наводити все нові і нові заперечення, які можуть бути ніяк не пов'язані між собою, крім того, що всі вони є засобом захисту проти позову. Єдине обмеження полягає лише в проблемі доведення обставин, на які відповідач посилається у своїх запереченнях. У тих випадках, коли нові заперечення висуваються, наприклад, в апеляційній інстанції, відповідач може надавати нові докази на підтвердження обставин, на які він

посилається, лише обґрунтувавши неможливість їх подання в першій інстанції з незалежних від нього причин.

Але є обставини, які фактично зумовлюють вибір відповідачем одного з двох вказаних процесуальних способів захисту. Так, у тому випадку, коли відповідач, захищаючись проти позову, посилається не на наявність власного права, а лише на відсутність відповідного права у позивача, способом захисту має бути подання заперечень.

Якщо у відповідача є власне право, ґрунтуючись на якому він просить про присудження в його користь чого-небудь (нерухомого майна, грошових коштів і т. ін.), то належний спосіб захисту при цьому - заява зустрічного позову. Так буває, наприклад, коли відповідач, захищаючись від грошових вимог позивача, подає направлений до заліку позов про стягнення грошових сум із самого позивача. І нарешті, якщо при захисті від позову відповідач посилається на своє право, на підставі якого просить про визнання наявності (або, навпаки, відсутності) між ним і позивачем певних правовідносин, то способом захисту може бути і заява зустрічного позову, і подання заперечень на первісний позов.

Вищезазначене вказує на коло проблем, що виникають у процесі застосування зустрічного позову у господарському судочинстві і які потребують вирішення з метою вдосконалення розгляду справ господарським судом.

Література:

1. Клейн Н. И. Встречный иск в суде и арбитраже. / Н. И. Клейн - М.:Юрид. лит., 1964. - 132 с.
2. Хозяйственное процессуальное право Украины: учебник / Е.И.Харитонова и др. – Х.:Одиссей, 2007. – С.208.

ЗМІСТ

Частина I

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

<i>Верес Микола Миколайович</i> ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК У ДОБУ ДИРЕКТОРІЇ.....	3
<i>Грекул-Ковалик Тетяна Анатоліївна</i> КОНСТАНТІН ІСОПЕСКУ-ГРЕКУЛ: ВЧЕНИЙ-ЮРИСТ, ПЕДАГОГ, ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ.....	6
<i>Довганчук Сергій Миколайович</i> ВПЛИВ ЗАСАД АРБІТРУВАННЯ НА ТРЕТЕЙСЬКИЙ РОЗГЛЯД СПОРІВ.....	8
<i>Загурський Олександр Богданович</i> ДЖЕРЕЛА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ПЕРІОД ГЕТЬМАНЩИНИ (1722-1743 рр.).....	11
<i>Заморська Любов Ігорівна</i> КАТЕГОРІЯ «ОБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН» В СУЧАСНІЙ ТЕОРІЇ ПРАВА.....	12
<i>Лисенко Антон Володимирович</i> ВІРТУАЛЬНА ІДЕОЛОГІЯ ЛІБЕРАЛІЗМУ УКРАЇНИ: ФІЛОСОФСЬКІ РОЗДУМИ.....	14
<i>Почтовий Максим Миколайович</i> СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	16
<i>Ротар Тетяна Годорівна</i> ПРИРОДНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ.....	18
<i>Ткач Тетяна Петрівна</i> ЦИРКУЛЯЦІЯ ЕЛІТ ЯК ОСНОВНА ІДЕЯ КОНЦЕПЦІЇ ВІЛЬФРЕДО ПАРЕТО.....	20
<i>Торончук Іван Желувич</i> ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БУКОВИНИ У ПЕРІОД КОРОЛІВСЬКОЇ ДИКТАТУРИ В РУМУНІЇ (1938 – 1940 РР.).....	24

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

<i>Shevchenko Anastasiya</i> SOME QUERIES ON UKRAINIAN-SWEDISH LEGAL RELATIONS BACKGROUND.....	29
<i>Байталюк Зоряна Володимирівна</i> ДЕРЖАВА І ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА.....	32
<i>Вінтоняк Дар'я Олександрівна</i> ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО РЕЖИМУ МОРСЬКИХ ПОРТІВ.....	36
<i>Ігнатенко Оксана Євгенівна</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В УКРАЇНІ.....	39
<i>Магновський Ігор Йосифович</i> ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ.....	41
<i>Павловська Наталія Володимирівна</i> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ САНКЦІЇ.....	43
<i>Павшук Катерина Олександрівна</i> ІНСТИТУТ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ОПОЗИЦІЇ ЯК ФОРМА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ.....	45
<i>Потапова Олена Вячеславівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА КОНСТИТУЦІЇ.....	47
<i>Трихліб Крістіна Олексіївна</i> ЗАКРЕПЛЕНИЕ ОСНОВ КОНСТИТУЦИОННОГО СТРОЯ И ФОРМ ГОСУДАРСТВЕННОГО УСТРОЙСТВА В КОНСТИТУЦИЯХ УКРАИНЫ И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....	48
Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право	
<i>Грицак Ольга Вікторівна</i> ОЦІНОЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОРІВНЯННЯ ІСТОРІЇ І СУЧАСНОСТІ.....	54

<i>Гурова Ксенія Володимирівна</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В ОБЛАСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ	55
<i>Досінчук Катерина Федорівна</i> НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ.....	58
<i>Кузьмич Марія Ананіївна</i> КОНКУБІНАТ В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ.....	61
<i>Кухар Анна Олексіївна</i> СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО: ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	64
<i>Миколаєць Вікторія Анатоліївна</i> ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ФІКТИВНОГО ШЛЮБУ	66
<i>Плешинець Микола Васильович</i> ДОГОВІР ЯК РЕГУЛЯТОР ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН.....	69
<i>Семеген Зоряна Михайлівна</i> ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗГОДИ ПАЦІЄНТА НА МЕДИЧНЕ ВТРУЧАННЯ.....	71
<i>Семеген Мар'яна Михайлівна</i> ПРАВОВА ПРИРОДА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ.....	74
<i>Черкас Юлія Олександрівна</i> ПРАВОВА ПРИРОДА ВИКУПУ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ У ЗВ'ЯЗКУ З СУСПІЛЬНОЮ НЕОБХІДНІСТЮ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	77
<i>Шаповал Дар'я Віталіївна</i> ПРАВО ЛЮДИНИ НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ.....	80
Трудове право та право соціального забезпечення	
<i>Дмитрієва Катерина Ігорівна</i> ПОНЯТТЯ І ВИДИ ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ТРУДОВИХ СТОСУНКІВ.....	83

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

<i>Аксёнова Ирина Анатольевна</i> АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ К ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В СФЕРЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ.....	86
<i>Сіробаба Марина Сергіївна</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	88
<i>Яшарова Марія Миколаївна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ВИКЛЮЧНИХ МАЙНОВИХ ПРАВ НА СЛУЖБОВІ ВИНАХОДИ.....	91

Частина II

Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право

<i>Авраменко Олександр Леонідович</i> СЛІДОВА КАРТИНА, ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ.....	3
<i>Вакулик Ольга Олексіївна</i> СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 373 КК УКРАЇНИ „ПРИМУШУВАННЯ ДАВАТИ ПОКАЗАННЯ”.....	5
<i>Герасимов Роман Разяпович</i> КРИМІНАЛІСТИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ТА ТЕОРІЯ МОДЕЛЮВАННЯ.....	8
<i>Годованець Євген Олександрович</i> ОЦІНКА ДОКАЗІВ – ПОЗИЦІЯ ЗАХИСТУ.....	10
<i>Гордєєва Ольга Володимирівна</i> СУТНІСТЬ СЛІДЧИХ ДІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТУ СИСТЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ.....	12
<i>Гребенюк Анна Валентинівна</i> НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ПРОТИДІЇ ОБВИНУВАЧЕНОГО (ПІДОЗРЮВАНОВОГО) У ВЧИНЕННІ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ.....	14

<i>Зеленецький Володимир Серафимович</i> ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ Й ПРАВОВОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ІНІЦІАТОРІВ ДОСЛІДЧОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	16
<i>Кожжакарь Іван Юрійович</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МЕТОДИКА ДАКТИЛОСКОПІЮВАННЯ ТРУПІВ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПОСМЕРТНИХ ЗМІН ЧИ ПІДДАЛИСЯ ДІЇ РУЙНУЮЧИХ ЧИННИКІВ.....	18
<i>Кожжакарь Іван Юрійович</i> ПІДГОТОВКА ДЛЯ ДАКТИЛОСКОПІЮВАННЯ ШКІРНИХ ПОКРИВІВ РУК ТРУПІВ, ЩО ЗАЗНАЛИ ДІЇ ТРУПНОГО ГНИТТЯ.....	21
<i>Копилова Майя Андріївна</i> РОЛЬ ОВС У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ НА КУОРТАХ ПІВДЕННО-СХІДНОГО УЗБЕРЕЖЖЯ АР КРИМ.....	23
<i>Кузнецов Віталій Володимирович</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ФОРМ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 295 КК УКРАЇНИ.....	25
<i>Міщенко Марина Олексіївна</i> АРХЕОЛОГІЧНА ПАМ'ЯТКА ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ.....	27
<i>Негодченко Дар'я Олександрівна</i> ВІДМЕЖУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ АБО ІНШОЇ НЕЗАКОННОЇ УГОДИ ЩОДО ЛЮДИНИ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНУ.....	31
<i>Нестерук Алла Вікторівна</i> ОСОБА ПОТЕРПІЛОГО ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	33
<i>Нішніанідзе Тімур</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ.....	34
<i>Семчук Наталя Олександрівна</i> ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ У СФЕРІ РОЗВИТКУ НЕПОВНОЛІТНІХ: ПИТАННЯ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ.....	36
<i>Синявський Сергій Михайлович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ РОЗКРИТТЯ СЕРІЙНИХ СЕКСУАЛЬНИХ УБИВСТВ.....	38

Старушкевич Анатолій Володимирович СИТУАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ
ПОДІЇ, ЯК МЕТОД РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА ФАКТОМ
КРИМІНАЛЬНОГО ВИБУХУ 39

Старушкевич Анатолій Володимирович СУЧАСНІ
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ ПРОТИДІЇ
ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ 40

Чорний Андрій Михайлович ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ
ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРИСЛИВИХ УБИВСТВ.....42

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Муніципальне право**

Довгополик Анна Анатоліївна ДІЯЛЬНІСТЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В
УМОВАХ ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН.....44

Мандичев Денис Вадимович КОМПЕТЕНЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ
ІНСПЕКЦІЇ ЯКОСТІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ МОЗ УКРАЇНИ В
СФЕРІ ІМПОРТУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....45

Різник Юрій Сергійович, Курилюк Віктор Степанович
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....47

Шарий Юрій Анатолійович ДЕРЖАВНА СЛУЖБИ БОРОТЬБИ З
ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
СТАНОВЛЕННЯ.....50

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Антонюк Мар'яна Романівна ВИДИ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ У
РИНКОВИХ УМОВАХ.....52

Білінська Ольга Володимирівна ПРАВОВІ АСПЕКТИ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В
АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ (АПК) УКРАЇНИ.....55

Гусь Алина Владимировна ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЗЕМЕЛЬНЫЙ
КАДАСТР КАК ИНСТРУМЕНТ ГОСУДАРСТВЕННОГО
УПРАВЛЕНИЯ В СФЕРЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ
ЗЕМЕЛЬ.....57

Данілко Н.І. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ
ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
В ГАЛУЗІ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ.....60

Джуган Вікторія Олегівна ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВА
ПРИРОДОКОРИСУТВАННЯ.....63

Медичне право

Стеценко Валентина Юрійвна ПОШУК ШЛЯХІВ ЗАКОНОДАВЧОГО
ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ОBOB'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО
СТРАХУВАННЯ.....67

Господарське право. Господарське процесуальне право

Бурбела Марія Любомирівна ДО ПИТАННЯ СПОСОБІВ
УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ.....69

Іванюта Наталя Валеріївна ЗУПИНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА
ПІДСТАВІ ВИКОНАВЧОГО ДОКУМЕНТА АБО ІНШОГО
ДОКУМЕНТА, ЗА ЯКИМ СТЯГНЕННЯ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ У
БЕЗСПІРНОМУ ПОРЯДКУ.....72

Ігнатушина Марія Іллівна ПРАВОВА ПРИРОДА ЄВРОРЕГІОНІВ В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....74

Коцан Володимир Ярославович СПІВВІДНОШЕННЯ
ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА
ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ.....77

Ніколенко Людмила Миколаївна ВИЗНАЧЕННЯ ЗУСТРІЧНОГО
ПОЗОВУ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.....80

Підписано до друку 20.04.2010
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 100 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net